

Achtergrond- document

*Beleidskader vrijetijdseconomie
Zevenaar 2030*

Achtergrond- document

Beleidskader vrijetijdseconomie Zevenaar 2030

Aangeboden aan:

Gemeente Zevenaar

Versie datum: 18 april 2019

Auteur(s):

Anneke van Mispelaar (Bureau Buiten)

Eefje van der Velden (Bureau Buiten)

Vivian de Klein (gemeente Zevenaar)

Projectnummer 2018-1281

Inhoudsopgave

1	<i>Inventarisatie en analyse aanbod</i>	4	9	<i>Taakvelden en rollen</i>	53
1.1	<i>Toeristisch-recreatief aanbod</i>	4	10	<i>Resultaten</i>	54
1.2	<i>Landschap en erfgoed</i>	11	10.1	<i>Resultaten per taakveld</i>	54
1.3	<i>Economische betekenis</i>	13	11	<i>Vigerend beleid recreatie en toerisme</i>	56
1.4	<i>Trends en ontwikkelingen aanbod</i>	13	12	<i>Toelichting leefstijlen</i>	60
2	<i>Inventarisatie en analyse vraag</i>	15	13	<i>Samenstelling klankbordgroep</i>	71
2.1	<i>Recreanten uit de regio</i>	15	14	<i>Stakeholderoverzicht</i>	72
2.2	<i>Toeristen</i>	16	15	<i>Begrippenlijst</i>	74
2.3	<i>Trends en ontwikkelingen vraagkant</i>	17	16	<i>Geraadpleegde bronnen</i>	75
2.4	<i>Aantrekkingskracht huidig aanbod voor de leefstijlen</i>	18			
3	<i>Resultaten inwonerspanel</i>	21			
3.1	<i>Inwonerspanel</i>	21			
4	<i>Analyse op aansluiting vraag & aanbod</i>	39			
5	<i>Wat hebben we opgehaald?</i>	41			
5.1	<i>Klankbordgroep</i>	41			
5.2	<i>Stakeholderbijeenkomst</i>	42			
5.3	<i>Raads- en klankbordgroepbijeenkomst</i>	44			
6	<i>SWOT-analyse</i>	45			
7	<i>Water- en rivierbeleving</i>	49			
7.1	<i>Water en rivierbeleving in verleden, heden en toekomst</i>	50			
8	<i>Concurrentieanalyse</i>	51			

1 Inventarisatie en analyse aanbod

Wat hebben de Liemers en Zevenaar te bieden aan recreanten en toeristen?

1.1 Toeristisch-recreatief aanbod

De Liemers en Zevenaar hebben een uitgebreid toeristisch-recreatief aanbod. Figuur 1 op pagina 6 geeft een indicatie van de ligging van het toeristisch-recreatief aanbod in de regio. In deze paragraaf gaan we in op de hoogtepunten voor de gemeente Zevenaar en overig Liemers.

Dagtoerisme

Opvallend in het segment dagtoerisme zijn watersport en waterrecreatie; wandelen en fietsen in de natuur en het platteland en winkelen.

Belangrijke plekken en voorzieningen voor dagtoerisme in Zevenaar en de Liemers zijn:

- Watersportgebieden Rhederlaag en de Bijland met stranden, jachthavens en andere voorzieningen zoals speeltuinen en horeca. Beide plassen staan in open verbinding met de rivier.
 - Het Rhederlaag bij Lathum (Valeplas, Gieseplas & Lathumseplas) is met ruim 400 hectare aan wateroppervlakte het grootste watersportgebied van Oost-Nederland, waar ook evenementen worden georganiseerd.
 - Recreatiegebied De Bijland is ca 300 ha groot.
- Hiernaast zijn er ook zwemplassen in Zevenaar en de Liemers:
 - Natuurzwembad De Breuly in Oud Zevenaar is opgewaardeerd met natuurbehoud.
 - Rond Zwemplas de Waaij in Westervoort worden verschillende evenementen gehouden.
- Rijnstrangen Gelderse Poort. Parken en natuur bevinden zich met name in de kernen Aerdt, Giesbeek, Lathum, Lobith, Tolkamer en Zevenaar. Het meest bekend is Nationaal Landschap De Gelderse Poort; een fascinerend rivierenlandschap met stuwwallen, oeverwallen, uiterwaarden, rivieren en oude rivierlopen. De uiterwaarden in dit gebied kunnen op veel locaties op eigen gelegenheid worden betreed.
- Vakantiepark Landal Stroombroek in Braamt. Hét bungalowpark van de regio met een recreatiemeer en beauty- en wellness activiteiten.
- Het centrum van Zevenaar, de grootste kern in de Liemers met een gezellig regionaal winkelcentrum en voorzieningen zoals het museum, en de bioscoop.
- Qua winkelaanbod heeft de Liemers met Duiven ook enkele grote regionale trekkers zoals Ikea en Intratuin en op korte termijn vestigen ook Hornbach en Loods 5 zich er. De Kerstshow van de Intratuin is bekend in Nederland en Duitsland en is in 2018 wederom uitgekozen als Beste Kerstshow van Nederland.
- Vanaf 2021 gaat de Fashion Outlet Zevenaar open: met 18.000 m² winkels een nieuwe voorziening met een aantrekkingskracht tot ver buiten de regio (catchment area ca. 90 reisminuten met 1 miljoen te verwachten bezoekers).
- Cultuurhistorische bezienswaardigheden zijn: Landgoed Huis Sevenaer, Huis Bingerden & Huis Aerdt, Gemaal Oude Rijn, buitengoed de Panoven (een voormalige dakpan- en steenfabriek), Liemers museum, kasteel Huis Bergh. Een aantal locaties heeft (buiten het seizoen) beperkte openingstijden, zijn niet of beperkt publiek toegankelijk (Huis Sevenaer, Huis Bingerden) of staan te huur (Huis Aerdt).
- De Liemers is een aantrekkelijke streek om te wandelen en fietsen, en ook mogelijkheden om te skaten en paard te rijden zijn aanwezig. Be-

langrijk zijn het Pieterpad, de Klompenpaden, het fietsknooppunten-netwerk (de 3-verenroute is een populaire route) en het wandelnet-werk dat in voorbereiding is. Figuur 2 op pagina 7 biedt een overzicht van de belangrijkste routes.

- Er zijn in de regio verschillende TOP's: overstappunten met vaak een horecavoorziening waar recreanten hun auto kunnen parkeren en verder kunnen gaan wandelen en fietsen. Het TOP Huis Aerdt is overi-gens een locatie zonder parkeergelegenheid. Het gebruik van de TOP's is onbekend.
- Zevenaar beschikt over een redelijk divers en gevarieerd evenemen-tenaanbod. De evenementen zijn kleinschalig en laagdrempelig en veelal gericht op muziek. Dreamfields is met meer dan 25.000 bezoe-kers het grootste festival.

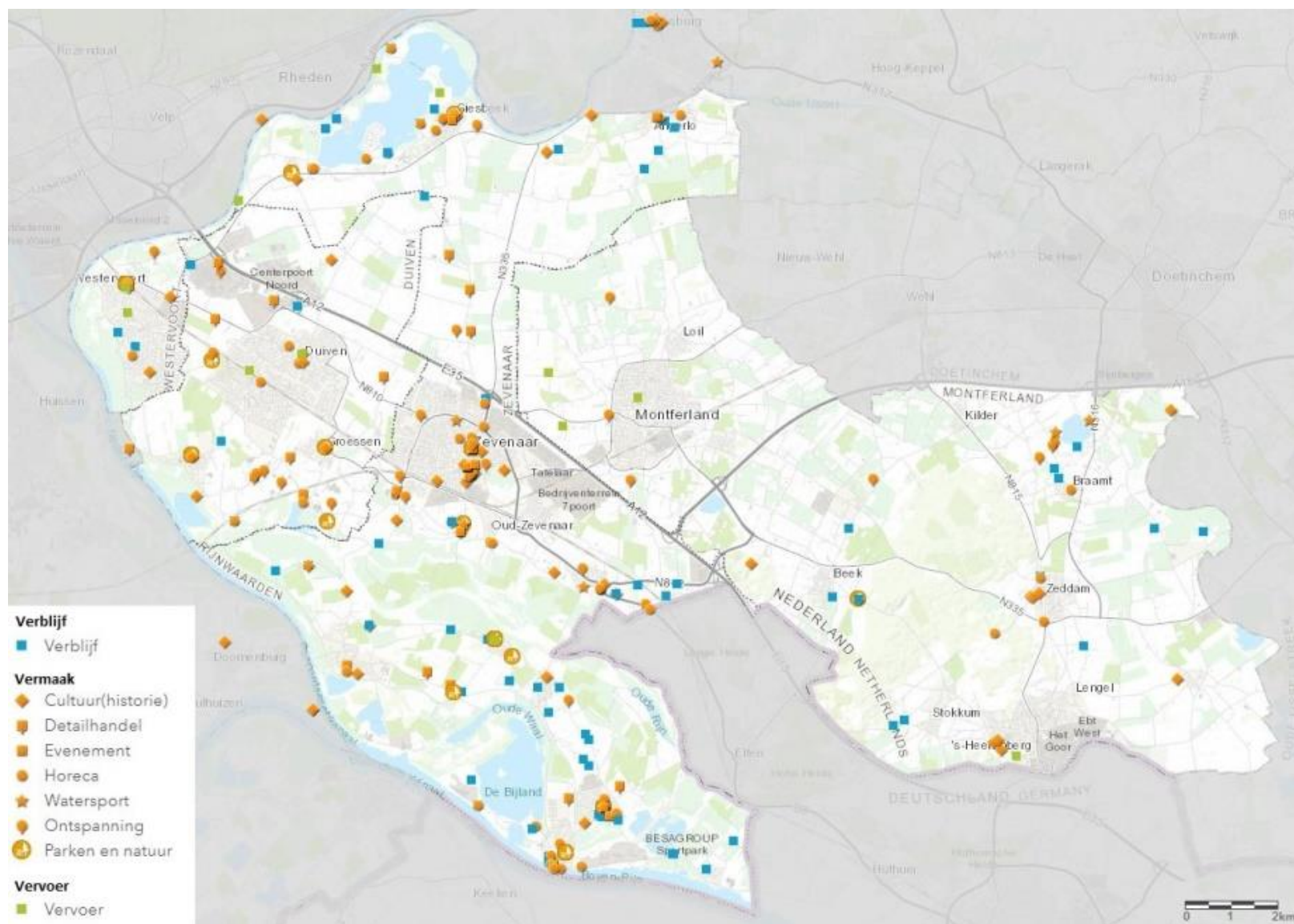
Zoals in veel 'groene plattelandsregio's' is de regio sterk in openluchtre-creatie en zijn er weinig overdekte weersonafhankelijke activiteiten. Dit verandert als de fashion outlet wordt geopend.

Directe omgeving

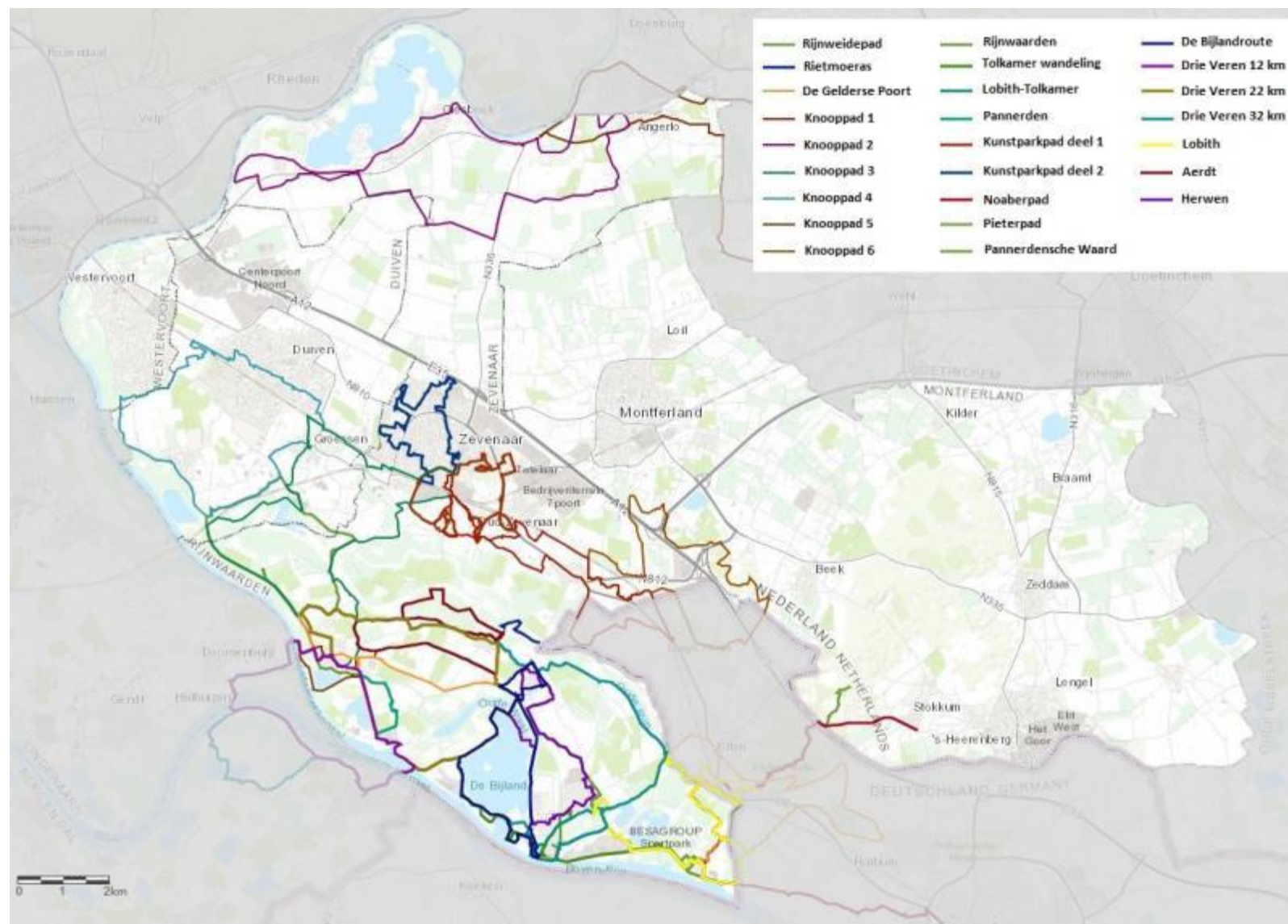
De nabijheid van de Veluwezoom, natuurgebied de Gelderse Poort, Han-zestad Doesburg, de Achterhoek, Kasteel Doornenburg en Fort Pannerden in Lingewaard, en aantrekkelijke steden als Arnhem en Nijmegen, de grensregio met in Duitsland de steden Emmerich aan de Rijn en Kleef maakt van Zevenaar (en van De Liemers als geheel) een goede uitvalsbasis voor een kort toeristisch verblijf.

Figuur 1 Indicatie ligging toeristisch-recreatief aanbod

Figuur 2 Huidige routestructuren wandelen Zevenaar

Dagtoerisme in cijfers

Uit de toeristisch recreatieve monitor blijkt dat de Liemers (exclusief Montferland) met name goed presteert op het gebied van dagtoerisme. Tabel 1 bevat de laatste cijfers over dagtoerisme en zakelijk bezoek. Recreatief winkelen en horeca zijn de twee activiteiten die voor een aanzienlijke economische betekenis zorgen.

Tabel 1 Cijfers dagtoerisme en zakelijk bezoek

Categorie	Aanbod	De Liemers	Regio A/N
Dagtoerisme	Dagbezoeken	4.100.000	37.400.000
	Recreatief winkelen (bezoeken)*	1.600.000	9.900.000
	Horecabezoek	1.200.000	12.300.000
	Wandel- en fietstochten	1.250.000	9.100.000
Zakelijk	Zakelijk bezoek	72.000	910.000

Bron: Toeristisch recreatieve monitor regio Arnhem Nijmegen 2016 (excl. Montferland)

* Definitie recreatief winkelen hier: winkelen in een binnenstad of voor plezier winkelen in een wijkcentrum waarvoor men 2 uur van huis is. Bezoek aan meubelboulevards of tuincentra is in de gebruikte onderzoeksopzet (helaas) niet meegenomen.

- We zien een relatief sterke afname in dagtochten 2014 – 2016 (Van 4,6 miljoen naar 4,1 miljoen, -11%) door terugval recreatief winkelen¹ en horecabezoek. De economische crisis in deze periode speelt hier mogelijk een rol in. Het aantal dagtochten in de Regio Arnhem-Nijmegen is met 5% (van 39.8 miljoen naar 37.4 miljoen) licht gedaald. Maar als winkelen buiten beschouwing wordt gelaten steeg het bezoek op regionaal niveau met 1%;

¹ Definitie recreatief winkelen hier: winkelen in een binnenstad of voor plezier winkelen in een wijkcentrum waarvoor men 2 uur van huis is. Bezoek aan meubelboulevards of tuincentra is in de gebruikte onderzoeksopzet (helaas) niet meegenomen.

- In de Liemers zijn er geen dagattracties met meer dan 25.000 bezoekers per jaar. Wel vindt in de Liemers het jaarlijkse muziekfestival Dreamfields plaats met meer dan 35.000 bezoekers;
- De Liemers beschikt niet over musea of andere bezienswaardigheden met meer dan 10.000 bezoekers per jaar;
- Fashion Outlet Zevenaar opent naar verwachting in 2021 met ca. 1 miljoen bezoekers per jaar.

Voor het zakelijk toerisme heeft de Liemers 61 zalen en 5.900 stoelen.

Verblijf

Er is een gevarieerd verblijfsaanbod, van hotel en camping tot camperplekken, jachthavens en B&B's waarbinnen ook kleinschalig en authentiek aanbod (zie tabel 2, pagina 9). Bungalowparken zijn in de gemeente zelf niet aanwezig, maar in de regio wel. Namelijk Landal Green parks 'Stroombroek' in Montferland.

- Het aanbod campings is divers, er zijn minicampings (bij een boerderij), maar ook drie grote recreatieparken met zowel chalets als kampeerplaatsen en een jachthaven: Recreatiepark Rhederlaagse Meren, De Veerstaal, De Bijland. Deze grote campings hebben een focus op vaste plaatsen (jaarplaatsen en seizoensplaatsen voor chalets en caravans), het aandeel toeristisch kamperen is er relatief klein.
- Het moderne Van der Valk hotel in Duiven is in 2012 gerealiseerd en vormt een belangrijke regionale trekker
- Buitengoed de Panoven in Zevenaar biedt tipi's, natuurlodges en groepsaccommodaties. Op het terrein zijn bovendien verschillende activiteiten te vinden
- Verschillende landgoederen in de Liemers, zoals Landgoed Halsaf in Babberich, zijn tegenwoordig omgevormd tot verblijfsaccommodaties zoals een bed & breakfast.

Tabel 2 Accommodatietypes de Liemers

Accommodatietype	Locaties Zevenaar	Locaties overig Liemers
Camping	10	9
Camperplaatslocaties	5	6
Bed&Breakfast	24	4
Groepsaccommodaties	3	1
Hotel	2	7
Jachthavens	7	2
Bungalowpark	0	1
Totaal	53	24

Tabel 3 Cijfers toeristisch verblijf

Categorie	Aanbod	De Liemers	Regio A/N
Verblijf	Overnachtingen	172.250	2.110.000
	Slaapplaatsen in hotels en B&B	540	7.400
	Slaapplaatsen op campings	2.430	10.060
	Plaatsen in jachthavens	2.100	3.900

Bron: Toeristisch recreatieve monitor regio Arnhem Nijmegen 2016 (exclusief Montferland)

Verblijf in cijfers (de Liemers exclusief Montferland):

- We zien een groei van het aantal overnachtingen: 17% meer overnachtingen, 147.000 in 2014 naar 172.000 in 2016.
- De Liemers vertegenwoordigt met 9 jachthavens en 2.111 plaatsen (6% passantplaatsen en 94% vaste plaatsen) meer dan de helft (54%) van het totale jachthavenaanbod in regio Arnhem-Nijmegen.
- De totale kampeercapaciteit in de Liemers omvat meer dan 2.400 plaatsen verdeeld over 10 campings. De Liemers vertegenwoordigt hiermee 15% van het kampeeraanbod in de regio Arnhem-Nijmegen. De focus ligt daarbij op vaste plaatsen zoals stacaravans (84%). Het aandeel toeristische plaatsen (14%) en verhuuraccommodaties (zoals trekkershutten) (2%) is aanzienlijk kleiner.

In tabel 3 zijn de laatste cijfers over toeristisch verblijf opgenomen.

Bereikbaarheid

De Liemers is goed bereikbaar via snelweg A12 en trein. De aanleg van het 3e spoor Zevenaar – Duitse grens ontlast reizigersstromen. Ook wordt gewerkt aan verbetering van de bereikbaarheid door doortrekking van de A15. Deze nieuwe snelweg gaat de Liemers wel doorsnijden.

Aandachtspunten met betrekking tot de bereikbaarheid zijn:

- De afgelegen en ingesloten ligging van recreatiegebied De Bijland maken het gebied niet goed bereikbaar;
- De toegangsweg naar de Veerstal (Rhederlaag) heeft een beperkte capaciteit en is niet aantrekkelijk;
- De Rijn en het Pannerdensch Kanaal vormen een barrière voor bezoekers uit het zuiden;
- De toeristische bewegwijzering in het gebied is niet overal goed, er zijn verouderde/defecte borden of ze zijn niet overal hetzelfde;
- De veel voorkomende files op de A12.

Bekendheid en samenwerking

- De Liemers - zowel de naam als het gebied - is nog vrij onbekend bij mensen van buiten de streek zelf.
- Er worden in het gebied verschillende namen en merken gevoerd, zoals Het Gelders Eiland (Toeristisch Informatie Centrum Tolkamer), de Liemers (door De Liemers Helemaal Goed en Visit Arnhem Nijmegen), De Gelderse Poort (door Staatsbosbeheer) en eigennamen van de gemeenten Zevenaar, Duiven en Westervoort. De Fashion Outlet gaat de naam Fashion Outlet Zevenaar gebruiken.
- De toeristische informatievoorziening en promotie is zowel online als offline versnipperd. Verschillende websites bieden diverse overzichten en ook de organisatie en aansturing is niet centraal geregeld. Verschillende organisaties vervullen een deel van de toeristische informatievoorziening en promotie. Door de versnippering is het bereik van de marketing en promotie mogelijk beperkt.

- Zoals in het stakeholderoverzicht in hoofdstuk 12 is te zien werken veel partijen aan de vrijetijdssector. Er bestaan gelegenheidscoalities (vooral) rondom routes, arrangementen en projecten tussen bijvoorbeeld Visit Arnhem Nijmegen, De Liemers Helemaal Goed, Toeristisch Informatiecentrum (TIC), Platform Toerisme & Recreatie, Liemers ++, portefeuillehoudersoverleg vrijetijdseconomie Liemers en diverse ondernemersverenigingen. Maar we zien weinig structurele samenwerking.

1.2 Landschap en erfgoed

Zevenaar & de Liemers: een reliëfrijk landschap

De Liemers wordt van oudsher gekenmerkt door grenzen. In het oosten ligt de grens met Duitsland. Rondom wordt het afgebakend door de Rijn, de IJssel, Pannerdensch Kanaal en de Oude IJssel. Hiermee stromen de grootste rivieren van Nederland door De Liemers.

De Liemers en directe omgeving is een reliëfrijk landschap omringd door water. Weidse vergezichten en vlaktes waar ooit het water stroomde, wisselen zich af met hoogtes uit de ijstijd welke nu bekend zijn als de Eltenberg, Bergherbos en de Veluwezoom. Het gebied is vaak overstroomd door doorbraken van dijken bij de IJssel en de Rijn. Oplossingen zoeken voor de omgang met en gebruik van het water zit in het DNA van de Liemers.

Deze geschiedenis draagt ook bij aan de identiteit van het gebied. De Liemers en Zevenaar kennen streekeigen immaterieel cultureel erfgoed, zoals de schutterijen en tradities zoals carnaval en kermissen.

Historische verhalen van Zevenaar en de Liemers

Er zijn verschillende bijzondere verhalen bij plekken in Zevenaar en de Liemers te vertellen. Hierna lichten we de verhalen over de Drususdam en de Mauritslinie eruit. Andere verhalen zijn:

- Het belangrijkste riviersplitsingspunt van Nederland is het Splitsingspunt Pannerden. Hier splitst de bovenrijn zich in de Waal en het Pannerdensch kanaal. Het regelwerk vlakbij dit splitsingspunt verdeelt bij hoogwater het water vanuit de Rijn in een vaste verdeling over beide riviertakken. Dit is voor de rest van Nederland enorm belangrijk! Daarnaast is het regelwerk met de staanders van 5 meter hoog een enorm opvallend element in het landschap.
- De steenfabrieken langs de rivier zijn jarenlang beeldbepalend geweest in de Liemers en het rivierengebied. Er zijn nog werkende steenfabrieken in Spijk, Tolkamer en Pannerden. De Panoven is een steenfabriek die toeristisch-recreatief is herbestemd. Ook in de Koppenwaard vinden we nog restanten van een oude steenfabriek (niet te bezoeken).
- De grensligging levert ook altijd veel verhalen op, uit oorlogstijd (de Eerste en Tweede Wereldoorlog bijvoorbeeld) en uit de tijden daarvoor. Er zijn nog veel sporen te vinden, bijvoorbeeld die vanuit de Liberation Route maar ook versterkte huizen zoals Huid Aerdt en fort Pannerden aan de overkant van het Pannerdensch Kanaal.

Romeinse Limes en Drususdam

Tussen 50 voor Chr. en 250 na Chr. leefden er Romeinen in Nederland. Zij volgden de Rijn en zijn daardoor ook in de Liemers aanwezig geweest. Er zijn sporen gevonden van grafvelden, nederzettingen en er zijn twee grensforten geweest: Fort Carvium waar nu waterrecreatiegebied De Bijland ligt en het castellum Loowaard in Duiven. Volgens sommigen verwijst de naam 'Liemers' naar de Romeinse "li-mes". De Limes is de noordelijke grens van het Romeinse Rijk die liep van Engeland tot aan de Zwarte Zee en ook door ons gebied ging.

Nederland vindt de Romeinse Limes zo bijzonder en waardevol, dat het een nominatie verdient op de UNESCO Werelderfgoedlijst. Er wordt daarom naar verwachtig in 2020 een nominatiedossier aangeboden aan het Werelderfgoedcentrum van UNESCO, waarna in 2021 bekend wordt of dit deel van de Romeinse Limes op de Werelderfgoedlijst wordt geplaatst.

Een bijzonder verhaal is dat van de Drususdam. Al in de tijd van de Romeinen probeerde men het water te 'managen'. De Romeinse veldheer Nero Claudius Drusus legde rond 10 v Chr. een dam (molus) aan nabij de splitsing van Rijn en Waal. Doel hiervan was om (een deel) van het Rijnwater dat eerder via de Waal afstroomde naar de Neder-Rijn te stuwen (toen grensrivier van het Romeinse Rijk). De dam werd tijdens de Bataafse Opstand in 70 n.C. vernield.

Enkele toeristisch-recreatieve plekken en producten:

- De Bijland, plek waar een Romain fort (Castellum) lag
- Grafsteen, nu te vinden in Museum Het Valkhof Nijmegen

Castellum (grensfort) Carvium (bron: Bob Brobbel)

Grafsteen die vertelt over de locatie van de Dam en rechts de opdrachtgever van de dam: Drusus (Bron: 't Gelders Eiland verhaalt).

Mauritslinie

De Mauritslinie is een verdedigingslinie langs de Waal ten tijde van de Tachtigjarige oorlog. De grote rivieren vormden strategische elementen in de verdediging. De rivieren moesten worden bewaakt en dat deed men eerst vanuit bestaande gebouwen, zoals kerktorens. Vanaf 1589 liet prins Maurits van Nassau speciale wachttorens bouwen, ook wel aangeduid als redoutes. Daarvan verschenen er veel in 1606 toen de Spaanse dreiging langs de rivieren toenam. Zo ontstond een linie van torens die op regelmatige afstand van elkaar stonden. Ze worden Mauritsstorens genoemd, naar de bevelhebber die ze liet bouwen.

De wachttorens stonden maar enkele kilometers van elkaar af zodat wachters elkaar van toren tot toren konden waarschuwen bij gevaar met behulp van rook, vlaggen en vuur.

In de gemeente Zevenaar hebben waarschijnlijk 5 torens gestaan. Er zijn in Zevenaar 3 torens neergezet, die verwijzen naar deze torens en de geschiedenis als het ware illustreren. Ook zijn er nog archeologische resten van de linie en de strijd te vinden.

Enkele toeristisch-recreatieve plekken en producten:

- Wachttorens en redoutes (Ossenwaard, Carvium Novum, Geuzenwaard)
- Beleefroute / Dwaalroute Mauritslinie (met app)

Wachttorens Mauritslinie (bron: Omroep Gelderland)

Redoute Ossenwaard (foto: Du Mont Beton)

1.3 Economische betekenis

Toeristisch-recreatieve sector zorgt voor ca 1.800 banen en € 150 miljoen inkomsten

Qua economische betekenis neemt de Liemers in de regio Arnhem-Nijmegen de vierde positie in (samen met de regio Veluwezoom). De regio's Arnhem, Nijmegen en Rijk van Nijmegen genereren nog hogere bestedingen. De toeristische bestedingen in de Liemers worden geraamd op € 152 miljoen. De werkgelegenheid die hiermee gepaard gaat komt uit op bijna 1.800 FTE. De toeristisch-recreatieve sector van de Liemers draagt hiermee met 11% bij aan de omvang van de toeristische economie van de regio Arnhem-Nijmegen.

Tabel 4 Economische betekenis toerisme en recreatie

	De Liemers	Regio A-N
Bestedingen (in miljoen €)	152	1.373
Werkgelegenheid (in FTE)	1.771	16.752

Bron: Toeristisch recreatieve monitor regio Arnhem Nijmegen 2016

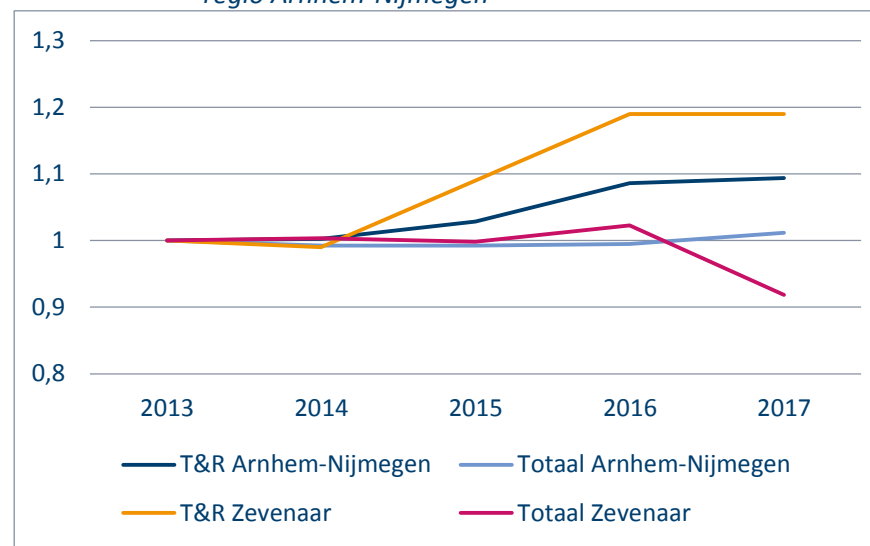
* Regionale cijfers voor de Liemers is exclusief de gemeente Montferland

Ontwikkeling werkgelegenheid

Een andere bron (het provinciaal werkgelegenheidsregister, LISA) laat de ontwikkeling van de werkgelegenheid van de laatste 5 jaar zien (zie volgende figuur). We zien dat de toeristisch-recreatieve sector in Zevenaar relatief sterk is gegroeid, waar de totale werkgelegenheid in de gemeente is afgenomen.

De vrijetijdseconomie is daarmee belangrijker geworden voor de gemeente. Het aandeel van de vrijetijdseconomie in de werkgelegenheid van de gemeente Zevenaar is ongeveer 7%. Dit vergelijkbaar met het Nederlands gemiddelde (6,9%) en iets meer dan het Gelders gemiddelde (6,5).

Figuur 3 Index ontwikkeling werkgelegenheid (banen) Zevenaar & regio Arnhem-Nijmegen

Bron: Lisa, 2013-2017 (Totaal Zevenaar baseert zich op cijfers van de oude gemeenten Zevenaar en Rijnwaarden)

1.4 Trends en ontwikkelingen aanbod

De vrijetijdseconomie is dynamisch: vraag en aanbod zijn beide sterk aan trends en veranderingen onderhevig. Wij onderscheiden trends en ontwikkelingen die de vraag naar vrijetijd, vakantie en zakelijk bezoek veranderen, en trends en ontwikkelingen die de aanbodkant beïnvloeden. Hieronder gaan we in op de trends aan de aanbodkant. In paragraaf 2.3 vindt u de trends aan de vraagkant.

1. Aanbieders spelen in op beleveniseconomie (Pine & Gilmore)

- Bestemmingen en ondernemers investeren in productontwikkeling en clustering van aanbod langs verhaallijnen;
- Ondernemers zetten bijvoorbeeld in op thematisering, 'adopter' bekende animatie- en sprookjesfiguren of creëren deze zelf;
- We zien een opkomst van evenementen en festivals en spannende ervaringen zoals escaperooms;
- Ook toeristisch funvervoer groeit: toeren in 'nieuwe' voertuigen (elektrische step, bierfiets, tuctuc).

2. Prijs

- Low cost airlines zorgen voor stevige concurrentie, consument heeft meer interessante bestemmingen om uit te kiezen;
- Korting en aanbieding = normaal geworden;
- De online intermediairs (OTA's oftewel online travel agencies) worden steeds belangrijker: booking, Zoover, AirBnB, Couverts. Zij romen een deel van de omzet (tussen de 4 en 20 procent) van aanbieders af;
- Prijzen differentiëren steeds meer, met name de grote ketens houden (online) bij wat de vraag is en passen hun prijzen hierop aan (revenue management).

3. Online en digitaal

- Marketing vindt grotendeels online plaats. De visitor journey start online (dromen, plannen, boeken, beleven, delen), en boeken gaat ook steeds meer online, ook voor dagattracties;
- Routegebonden recreatie gaat digitaal en online: oriëntatie en beleving via smartphone;
- Digitale belevingen, zoals virtual reality, augmented reality en gaming, breken in de vrijetijdsbeleving buitenshuis nog niet echt door. De investeringen zijn hoog en de vrijetijdsbeleving stelt specifieke eisen: de sociale component is vaak belangrijk en die wordt

gemist in digitale belevingen, de technische kwaliteit van de content is vaak een probleem en het blijkt dat de content zelf belangrijker is dan het medium.

4. Schaalvergroting & ketenvorming zetten door

- Schaalvergroting wordt gerealiseerd door (internationale) ketenvorming. De kleinen worden ingelijfd door de ketens;
- Schaalvergroting zorgt voor verdere professionalisering (clustering inkoop en marketing);
- Als tegenhanger van overtoerisme biedt *slow tourism* een duurzaam alternatief voor het hapsnaptoerisme door meer te spreiden en te sturen.

2 Inventarisatie en analyse vraag

2.1 Recreanten uit de regio

Een belangrijk deel van de recreatieve vraag (ongeveer 50% van de bestedingen) wordt bepaald door de inwoners uit de eigen gemeente en regio². Het is daarom interessant om te kijken wat de voorkeuren zijn van de inwoners als het gaat om vrijetijdsbesteding³.

In de Liemers wonen ongeveer 147.000 mensen. Tot ongeveer 2000 is de bevolking van de Liemers sterk gegroeid. De verwachting is dat de komende jaren mogelijk een omslagpunt wordt bereikt waarbij stabilisatie krimp van het aantal inwoners aan de orde is⁴. Het aandeel ouderen ligt op dit moment in de Liemers iets hoger dan gemiddeld in Nederland en het aantal 65-plusers zal toenemen. Het huidige opleidingsniveau is iets lager dan gemiddeld in Nederland.

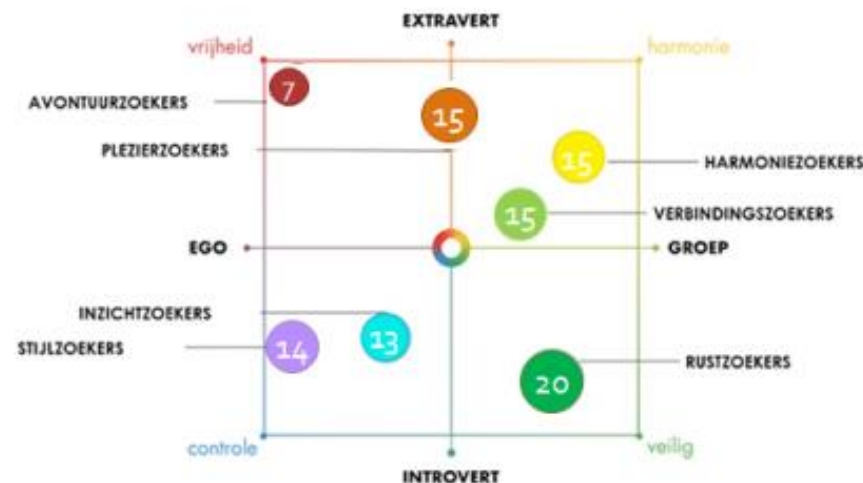
Om de vraag van de inwoners in beeld te brengen gebruiken we de Leefstijlvinder, die gebaseerd is op het BSR model. Aan de hand van dit model worden zeven leefstijlgroepen onderscheiden. Het model is opgebouwd uit twee assen: de sociologische as die loopt van 'ego' gericht op het individu naar 'groep' (gericht op de groep), en de psychologische as loopt van 'introvert' naar 'extravert'. Deze as geeft aan hoe men met emoties omgaat. Een uitgebreide toelichting op het model en de 7 leefstijlen is te vinden in hoofdstuk 10.

² Voor de regio is hier steeds genomen: Duiven, Westervoort, Zevenaar en Montferland.

³ Om de vraag van de inwoners in beeld te brengen gebruiken we de Leefstijlvinder, die gebaseerd is op het BSR-model. Dit is model is speciaal ontwikkeld voor vrijetijdsbesteding. In het achtergronddocument en op www.leefstijlvinder.nl vindt u meer uitleg.

⁴ 8% krimp in 2040 is de verwachting volgens de Rabobank Bron: Primos 2011, in: Rabobank, Wonen, werken en winkelen in de Liemers

Figuur 4 Leefstijlen de Liemers

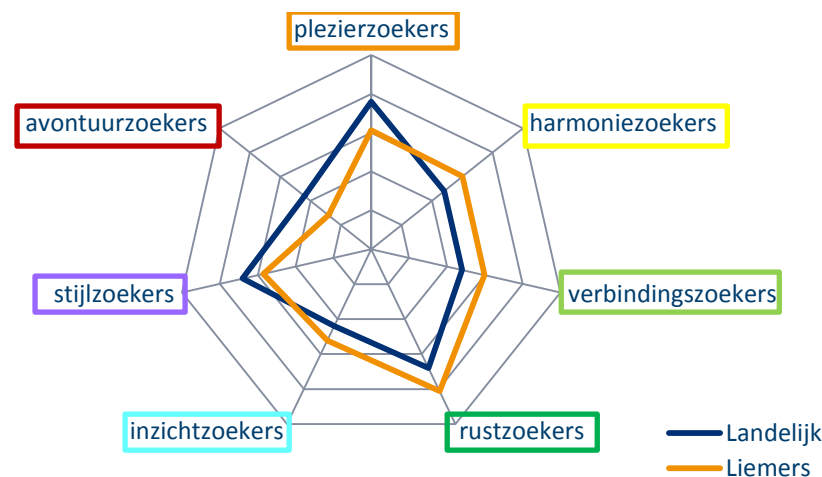

Groot deel rustzoekers

We zien dat de leefstijl van de inwoners van de regio heel divers is. De groepen 'rechtsonder' zijn iets sterker oververtegenwoordigd (vergeleken met landelijk). Dit zijn de rustzoekers, inzichtzoekers, verbindingszoekers en harmoniezoekers. Deze groepen trekken er iets vaker in gezelschap op uit, in plaats van alleen of met een stel, en het is dan belangrijk dat de gehele groep het gezellig heeft. Ze gaan over het algemeen iets vaker voor de bekende of veiligere keuzes, en zoeken ook naar nieuwe inzichten en verdieping.

In hoofdstuk 4 gaan we in op de match tussen vraag en aanbod op basis van de leefstijlen.

Figuur 5 Leefstijlen de Liemers vergeleken met landelijk

2.2 Toeristen

De Liemers moet het vooral hebben van gasten uit de buurlanden en uit Nederland. Het aantal gasten uit de buurlanden groeit en dat is dus een kans voor de Liemers.

Verwachting ontwikkeling doelgroepen

- Toename internationale gasten uit Duitsland en België. Over Duitse gasten is hieronder meer informatie opgenomen, over de Belgische gasten zijn helaas geen aanvullende gegevens bekend.
- De Nederlandse markt is stabiel en krimpt licht als het gaat om vakanties in eigen land. Een mooie zomer (zoals 2018) heeft wel een positief effect, maar laag water is dan weer negatief voor Zevenaar.
- De zakelijke markt is voor een groot deel conjunctuurafhankelijk en groeit nu (weer) nationaal.

Duitsers

Zoals gezegd vormen gasten uit Duitsland een kans voor De Liemers:

- Vlakbij de regio Arnhem-Nijmegen wonen 5,2 miljoen Duitsers (Niedersachsen en Nordrhein-Westfalen) en 2,2 miljoen Vlamingen.
- Binnen Gelderland is Arnhem-Nijmegen de meest bezochte regio door Duitsers: er zijn jaarlijks in deze regio 2 miljoen Duitse dagbezoekers. Liemers behoort (nog) niet tot top-10 bezochte plekken van Duitsers in Arnhem-Nijmegen.
- De meest populaire activiteit is winkelen. De Fashion Outlet Zevenaar heeft haar nieuwe locatie ook niet toevallig gekozen.
- Duitsers bezoeken daarnaast ook een attractiepark, dierentuin, zwembad, of gaan fietsen en wandelen in de natuur. Dit laatste is ook interessant voor de Liemers.
- Duitse gasten zijn wel iets anders dan Nederlanders: ze houden ervan om aangesproken te worden in de eigen taal. Tweektalig informatie wordt zeer gewaardeerd. Ook houden zij ervan om gedrukte media in de hand te hebben, liever dan digitale informatie zoals een app.
- Duitse gasten zijn vaker dan Nederlandse gasten te karakteriseren als de leefstijlen harmoniezoeker en verbindingszoeker. Voor een toelichting op deze leefstijlen: zie hoofdstuk 10.

Impact Fashion Outlet Zevenaar

In 2021 opent de Fashion Outlet. Hier komen verschillende leefstijlgroepen, maar naar verwachting met een accent op stijlzoekers, plezierzoekers en mogelijk harmoniezoekers. Het is kansrijk om aanbod onder de aandacht te brengen en te ontwikkelen wat deze leefstijlen aanspreekt, zodat we ze nog een dagdeel of nachtje in de regio kunnen houden en kunnen laten terugkomen.

2.3 Trends en ontwikkelingen vraagkant

Hieronder beschrijven we enkele belangrijke trends die de vraagkant van de vrijetijdsbesteding, toerisme en zakelijk bezoek beïnvloeden.

1. Toenemende behoefte aan beleving & betekenis: het moet je raken. Mensen hebben steeds hogere verwachtingen van wat ze willen meemaken en beleven. Vroeger was de trend: steeds luxer, of juist luxe versus de charme van "back to basic". Nu is het belangrijk dat de vrijetijdsbeleving steeds apart / intenser / completer wordt. Dit kan door bijvoorbeeld:
 - Intensere ervaringen (onderdompelen), storytelling (een goed verhaal blijft in het hoofd en raakt in het hart) en sterke thema's spreken aan;
 - Authentieke ervaring, het verhaal van een plek, product, traditie of persoon 'in het echt';
 - Persoonlijk, op maat gemaakt voor jou;
 - Het verschil maken: mee doen, meemaken, behoefte aan betekenisgeving bijvoorbeeld vrijwilliger zijn tijdens vakantie of vrije tijd of, meer persoonlijk gericht bijvoorbeeld retraite, yoga (focus op persoonlijke ontwikkeling);
 - Extreme dingen te doen (belevenis) of iets 'nieuws' te proberen (verrast worden, ergens waar je 'normaal' niet naartoe kan of gaat).
2. Traditionele doelgroepen bestaan niet meer:
 - Binnen de diverse 'traditionele' doelgroepen (zoals gezinnen, oudere stellen) hebben mensen verschillende voorkeuren en motieven als het gaat om vrijetijdsbesteding. Zie ook de leefstijlvinder (www.leefstijlvinder.nl en hoofdstuk 10);

- Verschuiving van 'middenklasse' naar niches; wensen, verwachtingen en behoeften van gasten lopen steeds verder uiteen. Hierdoor worden niches belangrijker;
 - Millennials reizen vaker en anders, ze zoeken een eigen niche;
 - Kleinere huishoudens en meer singles: veranderingen zorgen voor andere behoeftes in de reismarkt;
 - Naast recreatief biedt ook zakelijk toerisme kansen (zeker vanwege hogere bestedingen).
3. Toerisme is een internationale groeiemarkt:
 - Groeiende economie, goedkoper vliegen en het aantal mensen dat reist neemt wereldwijd toe (circa 5% groei per jaar), groei geldt ook in Gelderland;
 - Groei in bestedingen buitenlands toerisme;
 - Toenemend (herhaal)bezoek vanuit Noordwest Europa en grensregio;
 - Gelderland is slechts 6e provincie in Nederland qua internationaal bezoek, er liggen met name kansen voor bezoek uit Duitsland en België.
 4. De gunst om de consument wordt steeds heviger:
 - Krimpde binnenlandse markt & steviger concurrerende markt ;
 - Maar; Gelderland is al jaren populairste binnenlandse bestemming met de Veluwe als absolute uitschieter;
 5. Vrijetijdsbesteding is het verlengstuk van de identiteit:
 - Groeiende vraag naar cultuur (musea, festivals);
 - Toename individueel buitensporten (wielrennen, hardlopen) en samen sporten tijdens evenementen.

2.4 Aantrekkingskracht huidige aanbod voor de leefstijlen

Leefstijl	Avontuurzoekers	Plezierzoekers	Harmoniezoekers	Verbindingszoekers	Rustzoekers	Stijlzoekers	Inzichtzoekers
Voorzieningen	Vrijheid Extravert Ego	Harmonie/vrijheid Extravert Ego/Groep	Harmonie Extravert Groep	Harmonie Extravert Groep	Veilig Introvert Groep	Controle Introvert Ego	Controle Introvert Ego
Dagtoerisme	5	5	10	8	8	3	8
Verblijfsrecreatie	6	5	7	7	3	5	3

Een selectie aan toeristisch-recreatieve voorzieningen in de Liemers hebben we ingekleurd naar leefstijlen. Dit is te zien in bovenstaande tabel, hier is de aantrekkingskracht van het aanbod te zien naar de verschillende leefstijlen.

In de volgende twee afbeeldingen is een illustratie gegeven van het dagtoeristisch en verblijfsaanbod, ingedeeld naar de vier basisleefstijlen.

Figuur 6 Illustratie dagtoeristisch aanbod Zevenaar per basisleefstijl

3 Resultaten inwonerspanel

3.1 Inwonerspanel

In december 2018 is onder de leden van 'Zevenaar Verbindt' een onderzoek uitgevoerd naar vrijetijdsbesteding buitenshuis onder de eigen inwoners. In totaal hebben 212 leden van het panel de vragenlijst compleet ingevuld. Over het algemeen genomen zijn de leden van het panel positief, al zijn er wel enkele aandachtspunten. Hieronder staan enkele resultaten en conclusies uit dit onderzoek.

Populairste gebieden

De populairste gebieden in de gemeente, die in de vrije tijd door inwoners bezocht worden, zijn het centrum van Zevenaar, de Bijland, het Rhederlaag, de Breuly, de Rijnstrangen en de Europakade. Mensen zijn voor het merendeel ook tevreden over deze gebieden. Voor wandelen, fietsen en het bezoeken van evenementen benutten de inwoners de gehele Liemers als bestemmingsregio.

Activiteiten en tevredenheid van inwoners

De volgende vrijetijdsactiviteiten worden (zeer) belangrijk geacht:

- Wandelen en fietsen.
- Zwemmen en zonnen.
- Horeca en pleisterplaatsen in het buitengebied.

Gelukkig zijn de inwoners ook voor het grootste deel (zeer) tevreden over de mogelijkheden om te wandelen en fietsen (71 en 78%). Over de mogelijkheden om te zwemmen en zonnen is 52% tevreden en 17% ontevreden. Over pleisterplaatsen zijn minder mensen tevreden (36%).

Iets meer dan een derde (37%) heeft aangegeven wel iets te missen in de gemeente Zevenaar. Wat zij missen zijn voorzieningen voor volwassenen vanaf 25 jaar en voor kinderen tot 12 jaar. Een kwart mist voorzieningen voor jongeren (tussen 12 en 25) of ouderen.

Enkele andere conclusies

- Meer dan 80% van de inwoners is tevreden over de horeca in de gemeente en driekwart is (zeer) tevreden over de mogelijkheden voor buitenrecreatie (wandelen, fietsen).
- Mensen zijn het minst tevreden (26%) over buitenattracties, zoals een speeltuin, pretpark of kinderboerderij. Ook over overnachtingsmogelijkheden zijn een aantal ontevreden, maar daarvan geeft 96% aan die niet te gebruiken in Zevenaar of omgeving.
- Van de inwoners van Zevenaar maken veel mensen (ca. 60%) gebruik van de kern van Zevenaar om te winkelen voor het plezier, van de restaurants, eetcafés en lunchrooms, terrassen en de bioscoop of het filmhuis.
- Ongeveer de helft van de inwoners maakt geen gebruik van binnen attracties, musea en galeries en de watersportmogelijkheden.

Verbeterpunten die veel bewoners belangrijk vinden:

- Realiseren van een (binnen)speeltuin, pleisterplaatsen in het buitengebied en de bestaande pleisterplaatsen bekender maken.
- Er zijn veel ideeën gegeven voor de Bijland, de Breuly en een aantal voor het Rhederlaag.
- Stimuleren van boerderij-gerelateerde activiteiten.
- Realiseren van meer oplaadpunten voor elektrische fietsen. Er zijn ook tips gegeven voor meer vrijliggende fietspaden.

Verbeterpunten die mogelijk zijn, maar die minder bewoners belangrijk vinden, zijn het verbeteren van de mogelijkheden om te skaten, te paard-

rijden, of te mountainbiken.

Zevenaar **Verbindt**

ZEVENAAR VERBINDT
PEILING 2 2018

VRIJETIJDSECONOMIE

Gemeente Zevenaar
December 2018/Januari 2019

Uitgave:	Research 2Evolve Tesselschadelaan 15A 1217 LG Hilversum Tel: (035) 623 27 89 info@research2evolve.nl www.research2evolve.nl
Datum:	December 2018/Januari 2019
Onderzoek:	Zevenaar Verbindt Peiling 2 2018 Vrijetijdseconomie
Projectnummer:	20181119.01
Opdrachtgever:	Gemeente Zevenaar

Het onderzoek is uitgevoerd door Research 2Evolve. Het marktonderzoeksbureau neemt de richtlijnen van de MOA (MarktOnderzoekAssociatie) en ESOMAR (EuropeanSociety for Opinion and Marketing Research) in acht. Deze richtlijnen zijn bij Research 2Evolve op te vragen.

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Hoofdstuk 1	Onderzoeksverantwoording	4
1.1	Inleiding	5
1.2	Uitvoering van het onderzoek	5
1.3	Responsoverzicht	5
1.4	Weging en rapportage	6
1.5	Steekproefsamenstelling	6
1.6	Toelichting prioriteitenmatrix	7
Hoofdstuk 2	Resultaten	8
2.1	Gebruik voorzieningen	9
2.2	Tevredenheid voorzieningen	10
2.3	Vrijtijdsvoorzieningen	11
2.4	Bezoek trekpleisters	14
2.5	Tevredenheid trekpleisters	15
2.6	Missen van voorzieningen	16

Zevenaar **Verbindt**

HOOFDSTUK 1

ONDERZOEKSVERANTWOORDING

1.1 Inleiding

In opdracht van gemeente Zevenaar heeft het onderzoeksbureau Research 2Evolve een onderzoek, over de vrijetijdseconomie in de gemeente Zevenaar, uitgevoerd onder de leden van Zevenaar Verbindt. Middels een open link hebben niet panelleden tevens de mogelijkheid gekregen de vragenlijst online in te vullen.

De uitkomsten van dit onderzoek gebruikt de gemeente als input voor het nieuwe beleidsplan vrijetijdseconomie.

1.2 Uitvoering van het onderzoek

Steekproef	Inwonerspanel Zevenaar Verbindt
Methode	Online
Uitnodiging	Per e-mail
Veldwerkperiode	Donderdag 13 december 2018 – zondag 7 januari 2019
Herinnering	1 keer

1.3 Responsoverzicht

	N
Bruto steekproef	280
Complete vragenlijsten	212
Respons	76%
Respons open link	26

1.4 Weging en rapportage

Voor deze peiling hebben wij gecontroleerd of er een afwijking is op basis van de variabelen; geslacht, leeftijd, kern en huishoudgrootte. De respons wijkt voor de desbetreffende variabelen af, waarmee wij een weging hebben toegevoegd, zodat de resultaten een juiste afspiegeling vormen van de werkelijke bevolking. In de rapportage wordt de ongewogen N weergegeven.

Daar waar de som van de resultaten niet precies op 100% uitkomt, wordt dit veroorzaakt door afrondingsverschillen of was meer dan één antwoord toegestaan. Waar in de grafieken ongelijke N-nen te zien zijn, wordt dit veroorzaakt door het uitsluiten van de antwoordcategorie 'weet niet/geen mening'.

1.5 Steekproefsamenstelling

De steekproef is, uitgesplitst naar enkele achtergrondkenmerken, als volgt samengesteld:

Geslacht	ONGEWOGEN		GEWOGEN	
	N	%	N	%
Man	139	58,4	116	48,9
Vrouw	98	41,2	121	50,6
Onbekend	1	0,4	1	0,5
Leeftijd	ONGEWOGEN		GEWOGEN	
	N	%	N	%
16 t/m 34 jaar	19	8,0	44	18,3
35 t/m 44 jaar	47	19,7	34	14,2
45 t/m 54 jaar	61	25,6	47	19,9
55 t/m 64 jaar	34	14,3	42	17,7
65 t/m 74 jaar	65	27,3	44	18,5
75 jaar en ouder	11	4,6	26	11,0
Onbekend	1	0,4	1	0,5
Huishoudgrootte	ONGEWOGEN		GEWOGEN	
	N	%	N	%
1	29	12,2	68	28,6
2	114	47,9	95	39,9
3	29	12,2	30	12,7
4	54	22,7	33	13,8
5 of meer	11	4,6	11	4,5
Onbekend	1	0,4	1	0,5

Kern	ONGEWOGEN		GEWOGEN	
	N	%	N	%
Aerd (6913)	7	2,9	5	2,2
Angerlo (6986)	5	2,1	8	3,4
Babberich (6909)	4	1,7	10	4,3
Giesbeek (6987)	7	2,9	13	5,6
Herwen (6914)	3	1,3	6	2,6
Lathum (6988)	2	0,8	7	2,7
Lobith (6915)	18	7,6	19	7,8
Pannerden (6911)	9	3,8	14	5,8
Spijk (6917)	5	2,1	4	1,7
Tolkamer (6916)	19	8,0	15	6,3
Zevenaar (6901,6902, 6903 of 6904)	134	56,3	118	49,6
Oud-Zevenaar (inclusief Ooy) (6905)	24	10,1	18	7,4
Onbekend	1	0,4	1	0,5

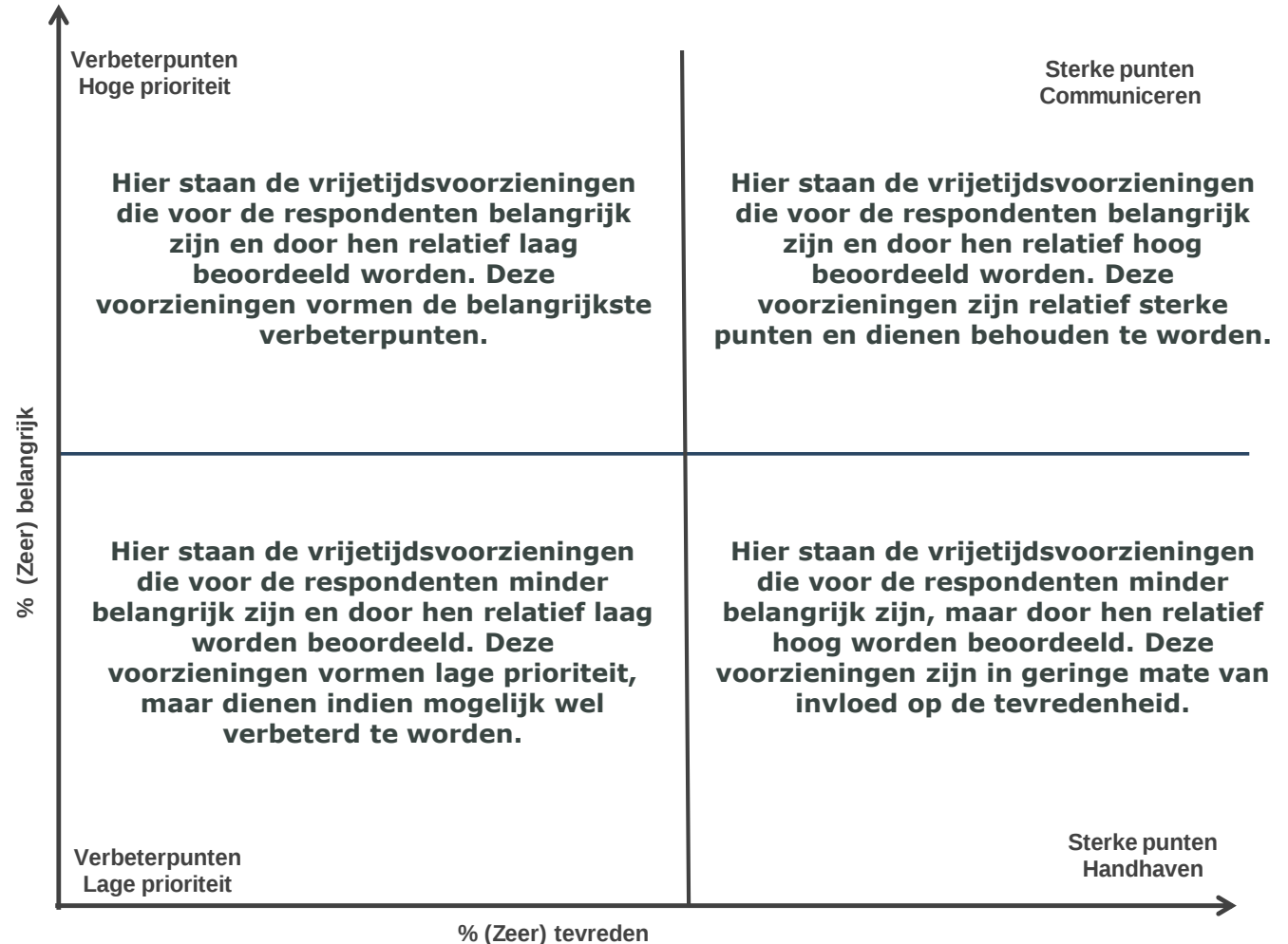
1.6 Toelichting Prioriteitenmatrix

Hoe dient u de prioriteitenmatrix te interpreteren?

Op de verticale as is het belang (% (zeer) belangrijk) weergegeven dat respondenten hechten aan de vrijetijdsvoorzieningen in de gemeente. Op de horizontale as worden de top2 scores (% (zeer) tevreden) op de verschillende voorzieningen weergegeven.

De kwadranten verschillen per thema, deze worden gebaseerd op basis van het gemiddelde top2 belang en tevredenheid.

De prioriteitenmatrix bestaat uit de volgende vier kwadranten:

Zevenaar **Verbindt**

HOOFDSTUK 2

RESULTATEN

2.1 Resultaten – Gebruik voorzieningen

Kunt u aangeven of – en zo ja waar in onze regio – u de onderstaande voorzieningen gebruikt?

	N	Kern Zevenaar	Elders in Zevenaar	Liemers	Regio Arnhem	Anders	Ik maak er geen gebruik van
Mogelijkheden om te winkelen voor je plezier	238	62%	11%	21%	47%	24%	9%
Restaurants, eetcafés of lunchrooms	238	63%	18%	37%	36%	20%	10%
Cafés, terrassen of discotheken	238	54%	6%	23%	19%	14%	20%
Theater, concert- of muziekzaal	238	37%	5%	9%	27%	40%	24%
Bioscoop of filmhuis	238	58%	1%	4%	36%	18%	20%
Musea, (kunst)galerieën	238	15%	4%	7%	14%	36%	47%
Monumenten en historische gebouwen en andere historische bezienswaardigheden	238	17%	8%	21%	14%	42%	35%
Evenementen (bijv. braderie, kindermarkt, festival of muziekevenement, kermis)	238	50%	19%	43%	17%	27%	19%
Buitenattracties, zoals dierentuin, speeltuin of pretpark of kinderboerderij	238	8%	14%	12%	45%	26%	35%
Binnenattracties, zoals een speelparadijs of binnenzwembad	238	13%	13%	11%	9%	20%	54%
Overnachtingsmogelijkheden (bijv. bed & breakfasts, hotels, campings of camperplaatsen)	238	0%	3%	2%	2%	51%	45%
Watersportmogelijkheden in de open lucht, zoals zwemmen, varen, vissen, surfen	238	3%	23%	27%	7%	16%	49%
Andere mogelijkheden voor buitenactiviteiten (bijv. wandelen, fietsen, paardrijden)	238	18%	29%	59%	22%	37%	8%

In de kern Zevenaar maakt **(ruim) zes op de tien** gebruik van restaurants, eetcafés of lunchrooms, de mogelijkheden om te winkelen en de bioscoop of filmhuis. **(Ruim) de helft** maakt *geen* gebruik van binnenattracties, watersportmogelijkheden en musea/kunstgalerieën.

2.2 Resultaten – Tevredenheid voorzieningen

Hoe tevreden of ontevreden bent u over het aanbod aan vrijetijdsvoorzieningen in de gemeente Zevenaar?

	N* / **	(Zeer) tevreden	Neutraal	(Zeer) ontevreden
Mogelijkheden om te winkelen voor je plezier	200	58%	27%	15%
Restaurants, eetcafés of lunchrooms	199	84%	13%	3%
Cafés, terrassen of discotheken	176	72%	22%	6%
Theater, concert- of muziekzaal	130	70%	24%	6%
Bioscoop of filmhuis	168	79%	19%	2%
Musea, (kunst)galerieën	60	37%	45%	18%
Monumenten en historische gebouwen en andere historische bezienswaardigheden	82	43%	43%	13%
Evenementen (bijv. braderie, kindermarkt, festival of muziek-evenement, kermis)	182	68%	29%	3%
Buitenattracties, zoals dierentuin, speeltuin of pretpark of kinderboerderij	107	30%	44%	26%
Binnenattracties, zoals een speelparadijs of binnenzwembad	77	52%	29%	19%
Overnachtingsmogelijkheden (bijv. bed & breakfasts, hotels, campings of camperplaatsen)	10	37%	13%	51%
Watersportmogelijkheden in de open lucht, zoals zwemmen, varen, vissen, surfen	107	67%	21%	12%
Andere mogelijkheden voor buitenactiviteiten (bijv. wandelen, fietsen, paardrijden)	184	74%	20%	6%

Ruim acht op de tien respondenten is (zeer) tevreden over de restaurants, eetcafés of lunchrooms in de gemeente Zevenaar. **Acht op de tien** is (zeer) tevreden over de bioscoop of filmhuis en **drie kwart** is (zeer) tevreden over andere mogelijkheden voor buitenactiviteiten.

De helft van de respondenten is (zeer) ontevreden over de overnachtingsmogelijkheden in de gemeente Zevenaar.

* Selectie: respondent maakt gebruik van betreffende voorziening.

** Let op: het percentage 'Weet niet/Geen mening' is niet opgenomen in deze tabel

2.3 Resultaten – Vrijetijdsvoorzieningen

Hoe belangrijk of onbelangrijk vindt u het aanbod van de onderstaande vrijetijdsvoorzieningen in de gemeente Zevenaar?

	N*	(Zeer) belangrijk	Neutraal	(Zeer) onbelangrijk
Mogelijkheden om te wandelen	231	83%	15%	2%
Mogelijkheden om (recreatief) te fietsen	235	84%	13%	2%
Het fietsknooppuntennetwerk	220	66%	25%	8%
Mogelijkheden om via een route te recreëren	217	55%	32%	13%
Oploadpunten voor elektrische fietsen	191	52%	31%	17%
Mogelijkheden om te mountainbiken	149	28%	39%	33%
Mogelijkheden om te wielrennen	148	27%	31%	42%
Mogelijkheden om te joggen/hard te lopen	163	58%	25%	18%
Mogelijkheden om paard te rijden	132	23%	31%	46%
Mogelijkheden om te skaten	132	22%	44%	34%
Mogelijkheden om te zwemmen/te zonnen	204	70%	24%	6%
Mogelijkheden om te varen/te watersporten	171	50%	35%	15%
Mogelijkheden om te vissen	144	30%	41%	30%
Mogelijkheden om te schaatsen	169	47%	35%	18%
Boerderij gerelateerde activiteiten	180	52%	33%	15%
Horeca/pleisterplaatsen in het buitengebied	227	72%	26%	2%

Ruim acht op de tien respondenten vindt de mogelijkheden om te wandelen en (recreatief) te fietsen (zeer) belangrijk in de gemeente Zevenaar. **(Ruim) zeven op de tien** noemt horeca/pleisterplaatsen in het buitengebied en de mogelijkheid om te zwemmen/zonnen als (zeer) belangrijke vrijetijdsvoorzieningen.

Bijna de helft van de respondenten vindt de mogelijkheid om paard te rijden een (zeer) onbelangrijke vrijetijdsvoorziening en **ruim vier op de tien** vindt de mogelijkheid om te kunnen wielrennen een (zeer) onbelangrijke vrijetijdsvoorziening in de gemeente Zevenaar.

* Let op: het percentage 'Weet niet/Geen mening' is niet opgenomen in deze tabel

2.3 Resultaten – Vrijetijdsvoorzieningen

Hoe tevreden of ontevreden bent u over het aanbod van onderstaande vrijetijdsvoorzieningen in de gemeente Zevenaar?

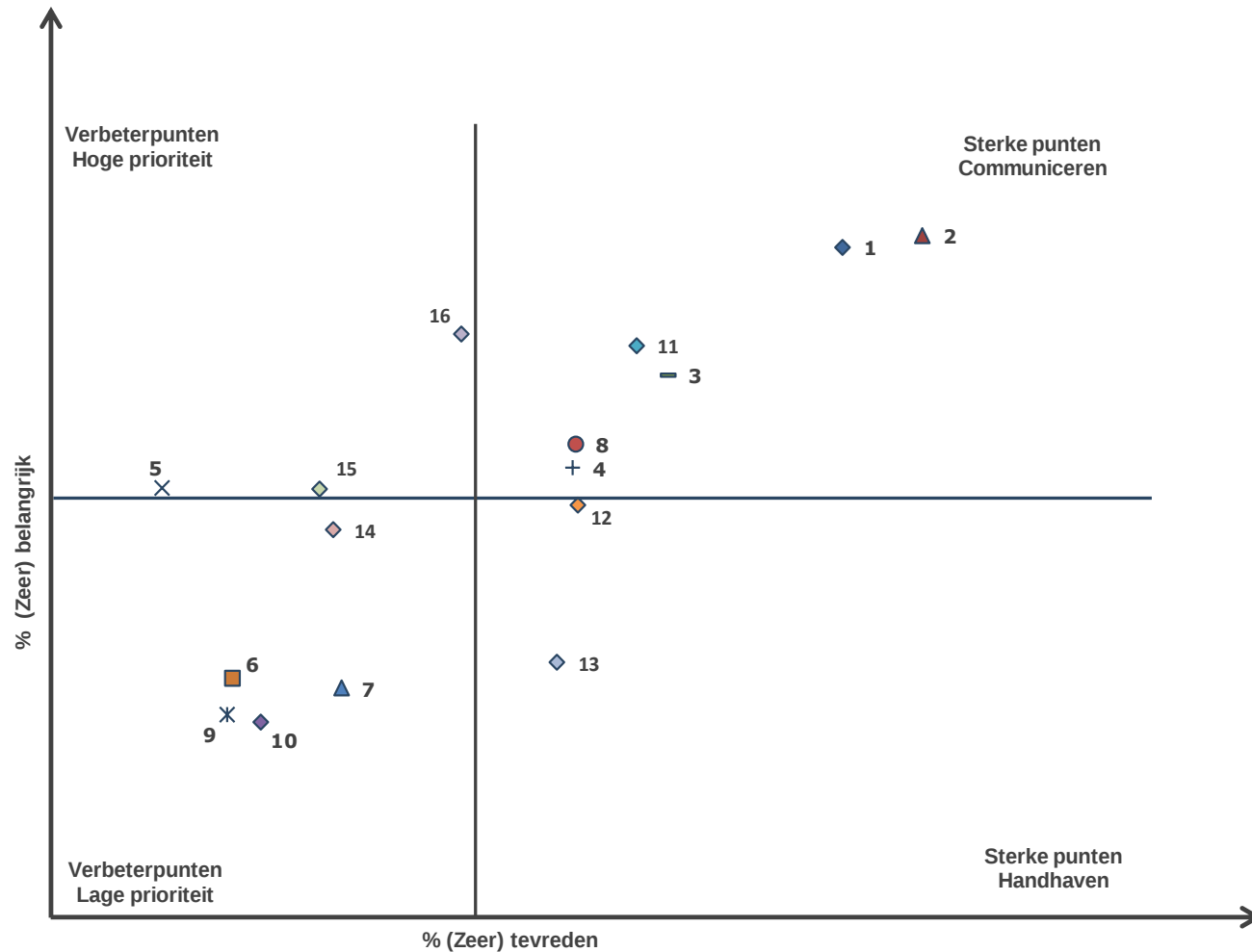
	N*	(Zeer) tevreden	Neutraal	(Zeer) ontevreden
Mogelijkheden om te wandelen	225	71%	18%	11%
Mogelijkheden om (recreatief) te fietsen	225	78%	20%	1%
Het fietsknooppuntennetwerk	195	55%	39%	6%
Mogelijkheden om via een route te recreëren	177	46%	44%	9%
Oplaadpunten voor elektrische fietsen	134	9%	53%	38%
Mogelijkheden om te mountainbiken	96	15%	67%	18%
Mogelijkheden om te wielrennen	93	25%	61%	14%
Mogelijkheden om te joggen/hard te lopen	141	47%	47%	7%
Mogelijkheden om paard te rijden	84	15%	72%	13%
Mogelijkheden om te skaten	93	18%	67%	15%
Mogelijkheden om te zwemmen/te zonnen	200	52%	31%	17%
Mogelijkheden om te varen/te watersporten	149	47%	41%	12%
Mogelijkheden om te vissen	115	45%	51%	4%
Mogelijkheden om te schaatsen	146	25%	40%	35%
Boerderij gerelateerde activiteiten	155	23%	58%	19%
Horeca/pleisterplaatsen in het buitengebied	209	36%	40%	24%

Bijna acht op de tien respondenten zijn (zeer) tevreden over de mogelijkheden om (recreatief) te fietsen. **Zeven op de tien** is ook (zeer) tevreden over de mogelijkheden om te wandelen.

Bijna vier op de tien is (zeer) ontevreden over de oplaadpunten voor elektrische fietsen en mogelijkheden om te schaatsen.

* Let op: het percentage 'Weet niet/Geen mening' is niet opgenomen in deze tabel

2.3 Resultaten – Vrijetijdsvoorzieningen

- 1 Mogelijkheden om te wandelen
- 2 Mogelijkheden om (recreatief) te fietsen
- 3 Het fietsknooppuntennetwerk
- 4 Mogelijkheden om via een route te recreëren
- 5 Oplaadpunten voor elektrische fietsen
- 6 Mogelijkheden om te mountainbiken
- 7 Mogelijkheden om te wielrennen
- 8 Mogelijkheden om te joggen / hard te lopen
- 9 Mogelijkheden om paard te rijden
- 10 Mogelijkheden om te skaten
- 11 Mogelijkheden om te zwemmen / te zonnen
- 12 Mogelijkheden om te varen / te watersporten
- 13 Mogelijkheden om te vissen
- 14 Mogelijkheden om te schaatsen
- 15 Boerderij gerelateerde activiteiten
- 16 Horeca / pleisterplaatsen in het buitengebied

2.4 Resultaten – Bezoek trekpleisters

Hoe vaak heeft u in de afgelopen 12 maanden de volgende toeristische trekpleisters bezocht?

	N	Geen één keer	1 keer per jaar	2 à 3 keer per jaar	4-11 keer per jaar	1 keer per maand of vaker
Recreatiegebied De Bijland	238	38%	15%	30%	12%	6%
Recreatiegebied Rhederlaag	238	55%	14%	16%	9%	6%
Liemers Museum	238	69%	20%	6%	3%	2%
Buitengoed de Panoven	238	62%	23%	11%	2%	2%
Centrum Zevenaar	238	1%	1%	9%	26%	63%
Rijnstrangen	238	42%	13%	22%	14%	9%
Europakade Tolkamer	238	24%	15%	31%	16%	13%
Recreatiegebied Breuly	238	48%	17%	17%	12%	5%

Het merendeel van de respondenten heeft in de afgelopen 12 maanden het centrum van Zevenaar bezocht. **(Ruim) de helft** heeft recreatiegebied Breuly bezocht en **bijna zes op de tien** heeft Rijnstrangen in de afgelopen 12 maanden bezocht.

Zeven op tien respondenten heeft het Liemers Museum in de afgelopen 12 maanden *niet* bezocht. **Ruim zes op de tien** heeft Buitengoed de Panoven de afgelopen 12 maanden *niet* bezocht.

2.5 Resultaten – Tevredenheid trekpleisters

Hoe tevreden of ontevreden bent u over het aanbod aan toeristische/recreatieve trekpleisters?

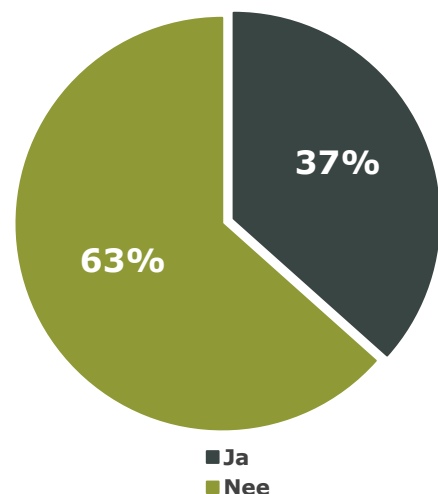
	N*	(Zeer) tevreden	Neutraal	(Zeer) ontevreden
Recreatiegebied De Bijland	180	66%	26%	8%
Recreatiegebied Rhederlaag	154	54%	34%	12%
Liemers Museum	109	46%	47%	7%
Buitengoed de Panoven	135	55%	37%	8%
Centrum Zevenaar	233	66%	21%	13%
Rijnstrangen	155	69%	26%	5%
Europakade Tolkamer	191	74%	20%	6%
Recreatiegebied Breuly	155	51%	33%	16%

Drie kwart is (zeer) tevreden over de toeristische/recreatieve trekpleister Europakade Tolkamer en **zeven op de tien** respondenten is (zeer) tevreden over Rijnstrangen. **Twée derde** is (zeer) tevreden over het centrum van Zevenaar en het recreatiegebied De Bijland.

* Let op: het percentage 'Weet niet/Geen mening' is niet opgenomen in deze tabel

2.6 Resultaten – Missen van voorzieningen

Mist u voorzieningen voor vrijetijdsbesteding buitenshuis in de gemeente Zevenaar? (N=238)

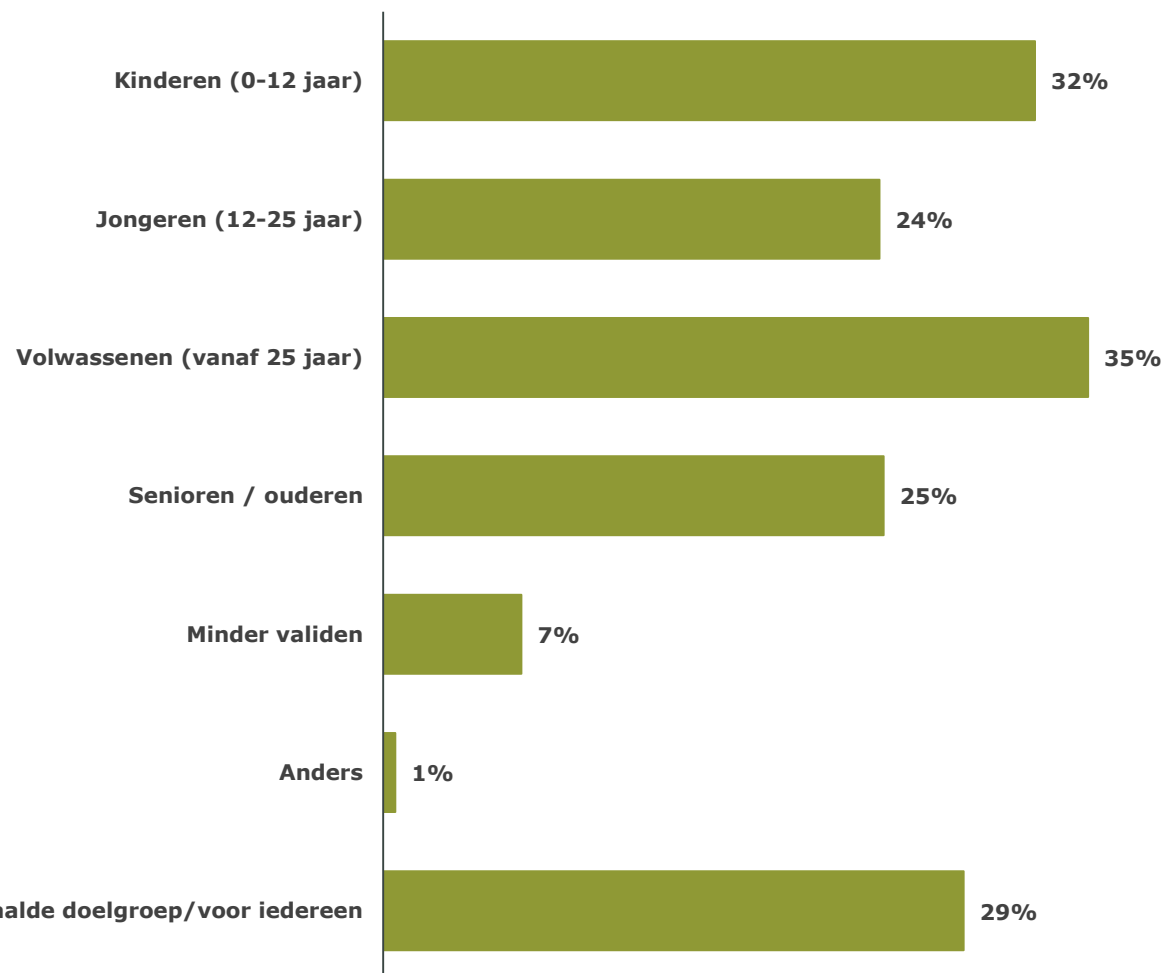

Van de respondenten die voorzieningen voor vrijetijdsbesteding buitenshuis missen, mist **(ruim) een derde** voorzieningen voor de doelgroep volwassenen en kinderen in de leeftijd van 0-12 jaar. **Een kwart** mist voorzieningen voor specifiek jongeren van 12-25 jaar en senioren/ouderen.

Drie op de tien mist wel voorzieningen, maar niet voor een specifieke doelgroep.

Is dat specifiek voor bepaalde doelgroepen? (N=89*)

Niet voor een bepaalde doelgroep/voor iedereen

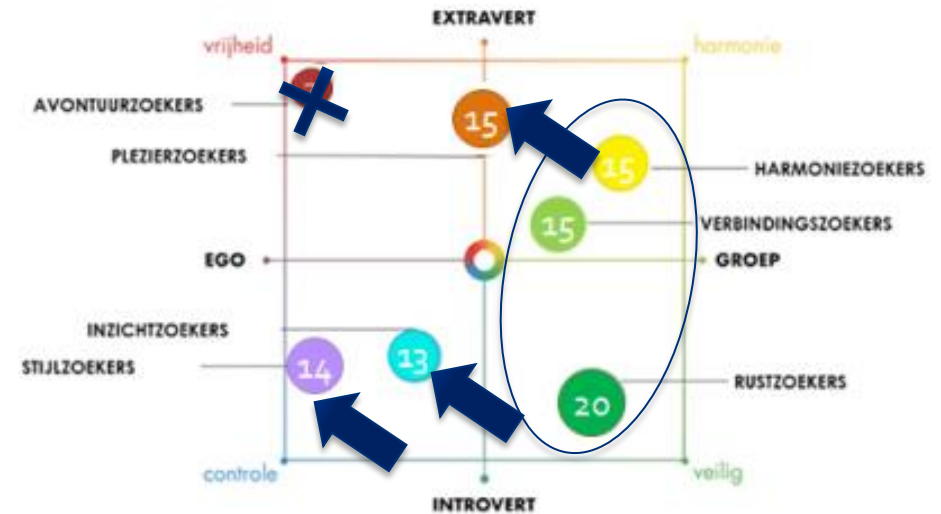
* Selectie: respondent mist voorzieningen voor vrijetijdsbesteding buitenshuis in de gemeente Zevenaar

4 Analyse op aansluiting vraag & aanbod

We hebben een quick scan gemaakt van de aantrekkingskracht van het huidige aanbod (dagtoerisme en verblijfstoerisme) op de verschillende leefstijlen (zie hoofdstuk 10), zodat we kunnen zien hoe vraag en aanbod op elkaar aansluiten.

- Voor de rechterkant van het model (de groepsgeoriënteerden) zien we dat vraag en aanbod goed gevuld zijn.
- Typisch aanbod aan deze kant van het schema zijn het Rhederlaag en de Veerstal, de grote winkels, de natuurgebieden voor de rustzoekers en verbindingzoekers en het tuincentrum en de kinderboerderij voor de harmoniezoekers.
- Uit het inwonerspanel blijkt dat de bewoners nog wel verbeterpunten zien voor dit aanbod, met name voor de Breuly en de Bijland, en dat zij pleisterplaatsen en speeltuinen in het buitengebied missen (voornamelijk voor de harmoniezoeker en plezierzoeker).
- Aan de linkerkant van het model (de individu-georiënteerden) zien we aanbod in ontwikkeling, maar nog niet sterk ontwikkeld. Een voorbeeld van dit aanbod is het snelvaren, dat wellicht de avontuurzoeker aanspreekt. Typisch aanbod voor stijlzoekers is niet sterk aanwezig. Inzichtzoekers houden van cultuurhistorie, maar dat aanbod is nog niet zo goed beleefbaar, of ligt wat geïsoleerd.

Figuur 8 Schema (potentieel) kansrijke leefstijlgroepen

Aanbod linkerkant is nog niet sterk en biedt wel kansen voor inzicht- en stijlzoeker

Rechterkant is goed gevuld qua aanbod en vraag

Kansrijke leefstijlgroepen

Kansrijke doelgroepen voor toeristisch-recreatieve ontwikkeling van Zevenaar en de Liemers zijn:

- Harmoniezoekers en Verbindingszoekers omdat deze groepen in relatieve en absolute zin sterk vertegenwoordigd zijn en er qua aanbod al een sterke basis ligt.

- In het verlengde hiervan zijn ook plezierzoekers kansrijk omdat daar mogelijk een behoefte ligt (inwonerspanel) en het bestedingsniveau van deze groep wat hoger ligt.
- De Stijlzoekers zijn eveneens kansrijk, omdat verwacht wordt dat deze groep in aantal kan toenemen omdat zij de FOZ zullen gaan bezoeken, wat mogelijk kansen biedt voor overnachtingen en bestedingen. De uitgangspositie voor het aantrekken van deze groep is nog niet zo breed. Er moet dan ook nog het één en ander voor hen ontwikkeld worden.
- De Inzichtzoeker is kansrijk, omdat deze groep in Zevenaar en de Liemers goed is vertegenwoordigd, het aanbod nog achterblijft en omdat de uitgangspositie in Zevenaar goed is voor deze groep.
- Rustzoekers zijn in de vraag oververtegenwoordigd. Het aanbod voor Rustzoekers én voor Verbindingszoekers is ook ruim aanwezig in Zevenaar en de Liemers. De inschatting is dat deze groep al goed be- diend wordt. Ook omdat de potentie voor extra bestedingen wat la- ger ligt bij deze groepen zijn ze wellicht wat minder interessant om op in te zetten.

Minder kansrijke doelgroep zijn de Avontuurzoekers. Zij zijn niet sterk vertegenwoordigd in de vraag vanuit Zevenaar en de Liemers en ook het huidige aanbod en de toekomstige trends en ontwikkelingen bieden min- der aanknopingspunten om op deze groep in te zetten.

Sluiten vraag en aanbod op elkaar aan?

Het huidige aanbod sluit goed aan bij harmoniezoekers, verbindingszoe- kers en rustzoekers (zie quick scan aanbod en vraag in het achtergrond- document). Dit zijn dan ook de leefstijlgroepen die op dit moment het beste passen bij het aanbod in de gemeente Zevenaar.

Kansrijke doelgroepen voor de toekomst

Kansrijke nieuwe doelgroepen zijn de plezierzoekers die houden van ver- maak en 'gekke dingen doen', de stijlzoekers, die zich willen onderschei- den met luxe en houden van sportieve prestaties, en de inzichtzoeker die

rustige natuur- en cultuurervaringen wil opdoen. Voor deze doelgroepen zal aanvullend aanbod ontwikkeld moeten worden. Omdat de groep avontuurzoekers, die iets apart en 'anders dan anders' wil meemaken, klein is en wat verder weg ligt van het huidige aanbod, is dit voor Zeve- naar een minder kansrijke doelgroep. In het hiernavolgende schema is aangegeven wat kansrijke bestaande (zie ovaal) en nieuwe (zie pijlen) doelgroepen zijn voor Zevenaar.

5 Wat hebben we opgehaald?

Dit hoofdstuk bevat uitkomsten van de bijeenkomsten met de klankbordgroep, de stakeholders en de gecombineerde bijeenkomst van raad en klankbordgroep.

5.1 Klankbordgroep

Highlights 1^e bijeenkomst klankbordgroep (8 november 2018)

Tijdens de eerste bijeenkomst is onder meer gewerkt aan de analyse van sterke en zwakke punten, kansen en bedreigingen en aan dat wat onderscheidend is aan Zevenaar en de Liemers. Enkele belangrijke aanvullingen die we hieruit hebben meegenomen zijn:

- Betrek de regio. Het aanbod rondom de Liemers is van toegevoegde waarde met betrekking tot routes (denk aan de Veluwe, Gelderse Poort, Elterberg) en als het gaat om winkelen (Ikea, Intratuin, Loods 5).
- De matige bekendheid van de Liemers is een belangrijk punt. Er zou ingezet kunnen worden op branding, gastheerschap en naamsbekendheid buiten de regio Arnhem-Nijmegen.
- Het ontbreekt Zevenaar aan een icoon, maar dat zou kunnen veranderen met de komst van de Fashion Outlet Zevenaar. Dit biedt kansen voor de vrijetijdseconomie.
- Kies een thema om je te onderscheiden. Belangrijkste voor Zevenaar en de Liemers zijn winkelen (o.a. de Fashion Outlet Zevenaar), water(sport) en kenmerkende historie.

Highlights schouw klankbordgroep (12 december 2018)

Met de Klankbordgroep hebben we een tour gemaakt langs toeristisch-recreatieve plekken in de gemeente Zevenaar. Raadsleden waren daarvoor ook uitgenodigd. Hier hebben we informatie uitgewisseld over verschillende plannen die van invloed zijn op de vrijetijdseconomie, waaronder het Rivierklimaatpark, de Fashion Outlet Zevenaar en zijn ook de Rijnstrangen bezocht. Enkele highlights hieruit zijn:

- Het is belangrijk om vanuit het Rivierklimaatpark de entree van het Rhederlaag aantrekkelijker te maken.
- De Rijnstrangen zijn bijzonder vanwege de aanwezige vogels. De mogelijkheden voor recreatie zijn hierdoor beperkt. In de zone eromheen zou wel toerisme/recreatie ontwikkeld kunnen worden (fietspaden, routes, accommodaties, pleisterplaatsen).
- De uiterwaarden zijn dynamischer en daardoor is er meer mogelijk dan in de Rijnstrangen.
- Bij Oud-Zevenaar kan een historisch verhaal uit de tachtigjarige Oorlog verteld worden. De plek is op zichzelf al bijzonder, de vraag is wat het toevoegt om delen van de historie hier zichtbaar te maken door bijvoorbeeld te reconstrueren.

Locatiebezoek Klankbordgroep 12 december 2018

Highlights 2^e bijeenkomst klankbordgroep (13 februari 2019)

Met de klankbordgroep zijn conceptdoelstellingen en ontwikkelscenario's besproken. Hieronder volgen de aanbevelingen voor het beleidskader:

- De aanwezigen waren het eens met de formulering van de ambities. Voorgesteld is 1 doelstelling toe te voegen: tevredener ondernemers.
- Kritische kanttekeningen zijn geplaatst bij de gebruikte cijfers (ZKA monitor van Visit Arnhem Nijmegen). Deze zijn ook van 2016. Op dit moment wordt gewerkt aan een nieuwe versie van het onderzoek. De gemeente is daarover in contact met Visit Arnhem Nijmegen.
- Er werd aangegeven dat de doelstellingen wel wat ambitieuzer geformuleerd mochten worden, mede omdat de gebruikte cijfers van 2016 zijn. Dit is verwerkt in voorliggende versie.
- De aanwezigen waren het eens over de kernkwaliteiten en het thema water.
- Opgemerkt werd dat het gebruik van de leefstijlvinder beperkingen met zich mee brengt. Het is volgens de klankbordgroep meer bruikbaar als een advies dan als een kader.
- De gepresenteerde scenario's bieden niet de goede basis voor het beleidskader. Men wil verschillende doelgroepen bedienen, en niet

focussen op één specifieke doelgroep. De scenario's zijn daarom niet in voorliggende versie opgenomen. Qua ambitieniveau is aangegeven dat er ruimte moet zijn om nieuw aanbod te ontwikkelen, ook op het vlak van evenementen.

- Er is gesproken dat voor het ontwikkelen van het aanbod de basis goed op orde moet zijn, en daar zijn nu nog stappen te maken. De klankbordgroep formuleerde de volgende behoeften:
 - praktische en strategische samenwerking tussen ondernemers, gemeente en andere partijen. Onder meer om samen op te trekken en ondernemers te steunen richting bijvoorbeeld Rijkswaterstaat en Provincie, om te voorkomen dat het belang van toerisme en recreatie ondergesneeuwd wordt;
 - informatievoorziening en marketing (kaartmateriaal, website, agenda, campagnes, etc.) moet effectief en efficiënt zijn;
 - ruimtelijke ordening: waar recreatie en toerisme ontwikkeld kan worden, en er is een ondernemer, dan moet het planologisch ook mogelijk gemaakt worden;
 - flexibiliteit en constructief meedenken bij initiatieven van ondernemers en bij initiatieven voor evenementen. Evenementen, zeker de meerdaagse, zijn van toenemend belang voor de vrijetijdseconomie.

5.2 Stakeholderbijeenkomst

Highlights stakeholderbijeenkomst (12 december 2018)

Bij de stakeholderbijeenkomst waren circa 80 mensen aanwezig. Met hen hebben we een aantal stellingen en vragen behandeld over toekomstige toeristisch-recreatieve ontwikkeling van de gemeente Zevenaar en de Liemers en we hebben verder van gedachten gewisseld over shopping, waterbeleving, erfgoed, verblijf en fietsen en wandelen.

Bij de Stakeholderbijeenkomst op 12 december waren circa 80 aanwezigen

Enkele hoogtepunten uit de Stakeholderbijeenkomst zijn:

- Het ontwikkelen van een sterk thema of (historische) verhaallijn voor toeristen en recreanten wordt gezien als belangrijke kans. Evenals het aantrekken van Duitsers, Belgen en andere internationale toeristen, het inzetten op toeristisch-recreatieve inrichting bij gebiedsontwikkeling en het benutten van de bezoekersstroom van de toekomstige outlet.
- Verbeterpunten liggen op het realiseren van meer thematische routes en arrangementen, naamsbekendheid, informatievoorziening en gastheerschap.
- Het “Water: omgaan met rivieren en water in heden, verleden en toekomst” werd door de meeste mensen aangewezen als een kenmerkend thema voor Zevenaar.
- Het is belangrijk om in Liemers-verband te opereren. Ook als het gaat om verhogen van de naamsbekendheid is de Liemers de naam waaronder dat volgens de aanwezigen zou moeten gebeuren.
- Over de rol van de gemeente gaven de meeste mensen aan dat de gemeente ervoor moet zorgen dat ondernemers en andere aanbieders meer gaan samenwerken.
- Een groot deel van de aanwezigen gaf aan dat ze wel met de gemeente en/of anderen willen samenwerken in projecten voor toerisme en recreatie.

Uit de workshops tijdens de bijeenkomst haalden wij onder meer op:

- Fietsen en wandelen: fietsen en wandelen zijn belangrijk voor deze regio. Communiceer en promoot de routes die er zijn. Themaroutes moeten meerdere lagen en diepgang hebben: een thema, bezienswaardigheden, een verhaal.
- Shopping: maak arrangementen en zorg voor cross-selling vanuit de outlet naar de rest van de gemeente en de omgeving. Doe aan productontwikkeling om dat te bevorderen. Een suggestie is om een informatiepunt voor de gemeente en regio in te richten bij de outlet.
- Erfgoed: de rivier is voor de Liemers het kralensnoer. Heel veel verhalen, plekken en tradities zijn hierbij de kralen. Het beleven hiervan is afhankelijk van 1) informatie, 2) wat er te doen en 3) te zien is. Denk daarbij ook grensoverschrijdend en maak de link met omliggende gemeenten en Duitsland!
- Waterbeleving: de beleving van water heeft iets magisch. Kies voor een brede blik en doe meer met het water: watersport, evenementen op en aan het water, enzovoorts.
- Verblijf: de ligging van Zevenaar en de Liemers is ideaal om te verblijven vanwege de strategische ligging tussen het Ruhrgebied en de Randstad. Het is interessant om langer te blijven, omdat de Hanze en de Veluwe vlakbij liggen.

5.3 Raads- en klankbordgroepbijeenkomst

Highlights raads- en klankbordgroepbijeenkomst (13 maart 2019)

Tijdens de raadsbijeenkomst waren er 11 raads- en commissieleden aanwezig én 12 personen van de klankbordgroep. Deze avond stond in het teken van beeldvorming over het proces tot nu toe, het toetsen van de geformuleerde ambities en doelstellingen en het gesprek tussen de raadsleden en de klankbordgroep. Het gesprek ging, naast de doelstellingen en visie, over de invulling van de rol van de gemeente en de sector.

Enkele belangrijke punten uit deze bijeenkomst zijn:

- Zorg dat ondernemingen zich kunnen ontwikkelen. In de praktijk lopen ondernemers tegen ruimtelijke vraagstukken en belemmerende regelgeving aan. Bijvoorbeeld bij het organiseren van een meerdaags evenement of de ontwikkeling van een locatie. Ondernemingen in de vrijetijdseconomie hebben, anders dan winkels of bedrijven op een bedrijventerrein, vaak te maken met complexe ruimtelijke situaties vanwege de ligging en nabijheid van natuur en water. Tegelijk moeten ze snel kunnen inspelen op de vraag van de recreant en toerist. Hierbij is het belangrijk dat er vanuit de gemeente wordt meegedacht met de ondernemer.
- Let op de beschikbaarheid van openbare toiletten.
- De Liemers is als bestemming voor toerisme of recreatie nog vrij onbekend in Nederland. Fashion Outlet Zevenaar kan een icoon worden voor heel Zevenaar en omgeving en kan bijdragen aan de naamsbekendheid.
- Bij het gesprek over de ambities en doelstellingen, bleken de opvattingen van de raadsleden en de klankbordgroep niet ver uiteen te liggen.
- Bij de stelling over versterking van de water- en rivierbeleving werd aangegeven dat uit onderzoek van MKB Zevenaar bleek dat het overgrote deel van de toeristen op het Rhederlaag of de Bijland komt voor

de combinatie van het water, de camping én de boot. De vraag is of de waterbeleving van de Liemers onderscheidend genoeg is ten opzichte van andere gebieden, die ook aan de Rijn en de Waal liggen. Het speedbootvaren is wel uniek aan de Liemers, net als de combinatie met winkelen en landschap.

Tijdens de doorkijk naar de uitvoeringsagenda kwam ter sprake in hoeverre de gemeente bereid is de geformuleerde doelstellingen en ambities waar te maken. Vanuit de klankbordgroepleden werd aangegeven dat er behoefte is aan:

- Een gemeente die aan de voorkant tijd investeert en écht meedenkt met ondernemers. Zo kan de gemeente bijvoorbeeld het initiatief nemen onderdelen van het bestemmingsplan aan te passen aansluitend bij de ambities voor de vrijetijdseconomie, of een neutrale rol spelen in het gesprek met de omgeving.
- Het benutten van de ruimte in bestaande wet- en regelgeving.
- Regelmatig en goed contact tussen de sector en de gemeente, bijvoorbeeld via een platform.
- Een bedrijvencontactpersoon waar ondernemers terecht kunnen met vragen over vergunningen, ruimtelijke ordening, vragen over gebiedsontwikkelingen of andere onderwerpen waarbij de gemeente een rol speelt. Grotere ondernemers hebben doorgaans regelmatig contact met de gemeente, voor de kleinere ondernemers is dat anders, zeker in de nieuwe gemeente Zevenaar. De huidige bedrijvencontactpersoon heeft geen specifieke kennis van de vrijetijdseconomie.

6 SWOT-analyse

Op basis van de bijeenkomsten met de klankbordgroep, de stakeholders en de analyse tot nu toe, hebben we de hierna volgende SWOT-analyse opgesteld.

Sterkten

De 'kracht van Zevenaar/de Liemers' als toeristisch-recreatieve bestemming:

- **Beleving van het rivierenlandschap, sportief, actief en rustig en met de nodige cultuurhistorie**
- **Rijkdom aan unieke natuur** – ecologische kraamkamer van de delta
- Aanwezigheid van de **dynamische rivier** en kanaal
- **Sector toerisme en recreatie afgelopen jaren gegroeid**
- **Ambassadeurschap ondernemers**
- **Prettig woon- en leefklimaat**
- **Sterk verenigingsleven**

Vervoer

- **Goed bereikbaar** via snelweg A12 en trein. Aanleg 3e spoor Zevenaar – Duitse grens ontlast reizigersstromen & **verdere verbetering bereikbaarheid** door doortrekking A15
- **Tientallen fiets- en wandelroutes** (maar nog niet allemaal bij elkaar in beeld)
- **Prachtige gebieden rondom Liemers** (interactie met De Veluwe, De Veluwezoom, Gelderse Poort, Elterberg, Doesburg, Montferland/Bergerbos)
- Wandelnetwerk in voorbereiding
- **Bijzondere fietsroutes** uitgezet op niveau Liemers (bijv 'rondje pontje')
- **Uitbreiding ruiter- en menroutes**

Verblijf

- **Gevarieerd aanbod:** campings, B&B, hotels, jachthavens

Vermaak en dingen om te doen

- Potentie aan **cultuurhistorische** verhalen en erfgoed: de Romeinse geschiedenis (Romeinse Limes), 80-jarige oorlog (Mauritslinie), waterhuishouding en grensstad Tolkamer. **Omarming cultuurhistorie** door Zevenaar
- **Aanbod evenementen**
- **Aanbod horeca** (lokaal/streekproducten), **theater, bioscopen**
- Sterk in **openlucht & waterrecreatie**; aantrekkelijke recreatiegebieden het Rhederlaag en watersportgebied de Bijland
- Aantrekkingskracht **Ikea, Hornbach en Intratuin**

Zwakten

Belangrijke zwakke punten zijn:

- **Branding Liemers**; gezicht of merknaam Zevenaar & de Liemers vormen geen geheel of zijn eenduidig bekend, zoals bijvoorbeeld de Achterhoek of de Veluwe. De bekendheid is beperkt buiten de regio Arnhem.
- **Bescheidenheid** Liemers als 'tussenregio'
- **Geringe lobbykracht vrijetijdssector**, mede door een versnippering in het veld en verschillen in organisatiegraad stakeholders
- **Tot nu toe beperkte rol gemeente(n) in faciliteren recreatieve** sector bij samenwerking, gezamenlijke agenda en uitvoering
- **Stroomlijning bedrijfscontacten** vanuit gemeente
- **Bestaand aanbod is niet onderscheidend genoeg**

Vervoer

- Bereikbaarheid / toegang tot de **recreatieplassen**
- **Toename files A12**
- Natuurlijke (**water**) **barrière (Rijn en Pannerdensch Kanaal)** voor bezoekers uit het zuiden
- **Bewegwijzering** in het gebied (verouderde/defecte bebording)
- Toeristische informatievoorzieningen en promotie: **versnipperd**, niet zo professioneel

Verblijf

- Maar 1 bungalowpark in de Liemers
- Weinig **innovatieve verblijfsrecreatie**
- Enkele **verblijfsaccommodaties** in **kwalitatief opzicht niet vitaal**

Vermaak

- **Ontbreken bovenregionale trekker/icoon** (per 2021 met komst Fashion Outlet Zevenaar (FOZ) valt dit punt weg)
- **Cultuurhistorische verhalen en erfgoed** zijn nog niet erg zichtbaar en beleefbaar
- **Uitstraling centrum Zevenaar**
- Beperkte mogelijkheden voor arrangementen

Kansen

Positieve ontwikkelingen die van buitenaf op Zevenaar afkomen zijn:

- **Groei van het aantal toeristen en recreanten**, o.a. groei van de Duitse markt (bij uitstek een kans voor de Liemers)
- Ondernemers vragen aandacht voor **betrekken jongeren**: creëren kansen om hier opleiding en werk te vinden
- **Provinciale tafels** (marketing & promotie, routevoorzieningen, kwaliteitsverbetering & innovatie, thematische verhaallijnen)
- **Water en waterbeheer zijn actueel**, biedt openingen voor het waterthema door aandacht voor o.a. waterbiografie, klimaatadaptatie en waterberging (overstromingsgebieden, bewustwording).

Vervoer

- Benutten grensligging; **groei van bezoekers** uit Duitsland, Vlaanderen en het Verenigd Koninkrijk.
- **Komst regionaal routeplan**

Verblijf

- **Inzet op (internationaal) verblijfstoerisme** (vanwege hogere bestedingen t.o.v. dagrecreatie & binnenlands toerisme)
- **Toename actieve ouderen met geld**: vraag naar dagtochten en korte vakanties
- **Provinciale aandacht voor kwaliteitsverbetering en innovatie**

Vermaak

- **Toenemende behoefte aan beleving, authenticiteit**. De rijkdom aan cultuurhistorische kwaliteiten en verhalen in combinatie met groot aanbod natuur en plattelandsbeleving biedt een **goede basis voor beleving en belevenis**
- Toenemende behoefte aan **belevenis** zoals onderdompeling tijdens een meerdaags evenement met overnachting, durfsporten op het water.
- Nominatie van Nieuwe Hollandse Waterlinie (Fort Pannerden) en Romeinse Limes voor **UNESCO Werelderfgoed**: educatieve en toeristisch-recreatieve verbindingen leggen
- Groeiende belangstelling voor **gezondheid, wellness en duurzaamheid**
- Komst **Fashion Outlet Zevenaar** (FOZ) in 2021; benutten bezoekersstromen (ook i.r.t. clusters in en om huis Duiven)
- **Mogelijkheden voor toeristisch-recreatieve gebiedsontwikkeling**, bijvoorbeeld Breuly, de Bijland, het Rhederlaag
- **Ontwikkeling Carvium Novum**: herinrichting 65 ha voor natuur en terugbrengen nieuwe economische functies in geheel van recreatieve bestemmingen
- **Ontwikkeling Rivierklimaatpark IJsselpoort**, kans voor verbetering verbinding over de IJssel

Bedreigingen

De belangrijkste bedreigingen zijn:

- Versnipperde sector, **weinig samenwerkings- en lobbykracht**
- Ruimtelijke ontwikkelingen hebben te maken met **toenemende complexiteit**, zowel vanuit kan van de overheid, betrokkenheid burgers en ontwikkelingen op bedrijven (vervlechting dag- en verblijfsrecreatie)
- **Toenemende concurrentie in de binnenlandse markt** noodzaakt tot scherpe profilering en scherp oog op de prijs-kwaliteitverhouding
- **Vergrijzing**: veroudering van de doelgroep vormt ook risico, bijv. afname botenbezit
- **Vertrek jonge mensen** (te weinig komen er terug)
- **Krimp regionale bevolking** (druk op voorzieningenniveau)
- Uiteenlopende meningen over **De Liemers als regionaal kader**

Vervoer

- **Concurrentie** van bestemmingen in omliggende gemeenten en verder weg
- **Dienstregeling trein**
- **Bezoekersstromen FOZ** in relatie tot files A12
- **Wandel- en fietsnetwerken** zijn straks bijna overal. Beheer en (gethematiseerde) doorontwikkeling nodig.

Verblijf

- **Afnemende vraag** naar kampeervakanties. Toenemende vraag naar bungalowvakanties, maar zijn slechts beperkt in Zevenaar
- Ontwikkeling waarbij vakantiewoningen en hotels worden gebouwd en gekocht om mee te speculeren, in plaats om te exploiteren voor het toerisme.

Vermaak

- Ondernemers **gaan niet allemaal vanzelf belevingen, verhalen of thema's uitwerken** in nieuwe producten. Tijd, geld, organisatie- en menskracht nodig voor productontwikkeling., ook i.r.t. toenemende complexiteit ruimtelijke ontwikkeling.

7 Water- en rivierbeleving

7.1 Water en rivierbeleving in verleden, heden en toekomst

Het thema (rivier)water past uitstekend bij de gemeente Zevenaar. Het verbindt de belangrijke historische, huidige en toekomstige verhalen van de gemeente Zevenaar.

Water en rivieren in het verleden

- De Romeinen legden hier ook al een dam in de Rijn aan om de loop te beïnvloeden.
- In de 80-jarige oorlog is de Mauritslinie aangelegd: een serie torens langs de Waal. Als verwijzing naar het verleden zijn een aantal van deze torens langs de Waal gerealiseerd.
- Met wisselende methodes en strategieën is een strijd tegen het water geleverd, en dit is zichtbaar in het landschap. Denk aan de Rijnstrangen, dijken, sluizen en gemalen.
- Het water zorgde in allerlei opzichten voor broodwinning. Overstromingen zorgden voor vruchtbaar land. De rivieren trokken bedrijvigheid en industrie aan zoals de steenfabrieken en scheepsbouw.

Water en rivieren in het heden

- Langs de rivieren vinden we aantrekkelijke waterplassen waar watersport, natuurgerichte en sportieve recreatie en natuur de ruimte hebben.
- De Liemers vormt de hoofdwaterkraan van Nederland. Hier splitsen de Rijn en Waal zich. Het centrale deel van de Liemers vormt het begin van de Rijn-delta. In de Gelderse Poort vinden we dynamische en bijzondere riviernatuur, zoals de Rijnstrangen.

Water en rivieren in de toekomst

- Het vergroten van de waterveiligheid blijft een centraal thema voor de toekomst. Deze regio is het begin van de Nederlandse Delta. De ingrepen voor klimaatadaptatie (realisatie waterretentie en het rivierklimaatpark) bieden mogelijkheden om hier ook recreatief en toeristisch van te profiteren. Hiermee kan Zevenaar/de Liemers wellicht aanhaken op de verhaallijn 'Nederland Waterland' van het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congresen.

8 Concurrentieanalyse

Om te ontdekken wat Zevenaar en de Liemers onderscheidt van andere gebieden, hebben we een vergelijking gemaakt met het Land van Cuijk, de Maasplassen bij Roermond en de Biesbosch.

Onderscheidend vermogen Liemers t.o.v. de Maasplassen Roermond

- De Liemers en de Maasplassen bij Roermond zijn vergelijkbaar op de sterke punten winkelen, watersport en grensligging.
- De Maasplassen zijn wel groter, hebben meer natuur te bieden en minder historie. Door de uitgestrektheid en doordat het grensoverschrijdend is, is het niet zo overzichtelijk. Het is bekend als “het groots te aaneengesloten watersportgebied van Nederland”.
- Wat de Liemers onderscheidt ten opzichte van de Maasplassen Roermond is de combinatie van winkelen met watersport en overzichtelijk, en goed ontsloten achterland met natuur, landschap en historie.

Figuur 9 Maasplassen Roermond

Onderscheidend vermogen Liemers t.o.v. Land van Cuijk

- Het land van Cuijk en de Liemers zijn vergelijkbaar vanwege de aanwezigheid van grote recreatieplassen en gebieden met een plattelandskarakter.
- De Liemers heeft (krijgt) ten opzichte van het Land van Cuijk een goed ontwikkeld, gevarieerd en groot winkelaanbod. In Cuijk is het winkelaanbod niet sterk ontwikkeld en het heeft geen regionale aantrekkingskracht. Ook is de Liemers beter bereikbaar voor gasten van verder weg (trein en snelwegen).
- Het Land van Cuijk heeft een aantal interessante trekkers zoals Zooparc Overloon, het oorlogsmuseum Overloon en een wellnessboot. Dergelijke trekkers heeft de Liemers niet. Het land van Cuijk heeft ook een iets sterker plattelandskarakter, wat bijvoorbeeld tot uiting komt in het beeldmerk (groene variant van de Brabantse ruitjes met daarbij een jonge plattelandsbewoner).

Figuur 10 Land van Cuijk

Onderscheidend vermogen Liemers t.o.v. de Biesbosch

- De Biesbosch en de Liemers zijn vergelijkbaar vanwege het belang van de watersport en de invloed van rivieren in beide gebieden.
- De verschillen tussen beide gebieden zijn echter talrijk. Als eerste is er de ligging en de grootte. De Biesbosch en omliggende regio zijn groter, heeft een sterke kern met natuur, ligt in dichter bevolkt West-Nederland en heeft een moeraskarakter, waar ook getijdeninvloed merkbaar is. De Biesbosch is ook een Nationaal Park en Dordrecht als grote historische stad ligt nabij.
- De Biesbosch kent een aantal grote trekkers zoals het Biesbosch-museum (ca 100.000 bezoekers) en de Zilvermeeuw met 7 partyschepen.
- De Biesbosch is voor De Liemers en Zevenaar niet echt een concurrerende bestemming, omdat er zoveel verschillen zijn⁵.

⁵ De Biesbosch is toch opgenomen in de concurrentieanalyse omdat deze genoemd is in de Omgevingsvisie Gelders Eiland.

9 Taakvelden en rollen

De verschillende rollen en taken die de gemeente Zevenaar in de vrijetijdssector kan invullen is te zien in tabel 5. Dit laat zien wat de invulling van de rol per taakveld is. Het aantal plusjes betekent dat die rol voor de gemeente in dat taakveld in meer of mindere mate van toepassing is. Hoe meer plusjes, hoe meer die rol daar geldt. Zo heeft de gemeente bijvoorbeeld binnen het taakveld aanbod dagrecreatie en verblijfsrecreatie een voorname rol (3 plusjes) als het gaat om het mogelijk maken van ontwikkelingen door middel van regelgeving en meedenken, maar binnen datzelfde taakveld een beperkte rol (1 plusje) als het gaat om zelf initiatief nemen en zaken uitvoeren.

Tabel 5 Invulling van de rol per taakveld gemeente Zevenaar

Passief ↑ Actief	Rol	1. Toeristische infrastructuur	2. Aanbod dagrecreatie en verblijfsrecreatie	3. Ondernemerschap	4. Marketing, informeren & inspireren
	Afwachten of andere partijen initiatief nemen	+	++	+++	
	Ontwikkelingen mogelijk maken door middel van regelgeving en meedenken	+	+++	++	+
	Ontwikkelingen en activiteiten mogelijk maken met subsidies		+	+	
	Actief op zoek gaan naar kansen en bijdragen	++	++	+	+++
	Zelf initiatief nemen en zaken gaan uitvoeren	++	+		++

10 Resultaten

10.1 Resultaten per taakveld

Taakveld 1: Toeristische infrastructuur (paden, routenetwerken, bewegwijzering)

1. Geharmoniseerde bewegwijzering en opgeschoonde toeristische bebording voor eenduidigheid en betere vindbaarheid van routes.
2. Een regionaal routeplan om het toeristisch-recreatieve netwerk te vergroten (Visit Arnhem-Nijmegen is trekker).
3. Een gerealiseerd wandelkeuzenetwerk.
4. Een groter ruiter- en menroutenetwerk.
5. Onderzoeksrapport naar uitbreiding van vaarmogelijkheden.
6. Behoeftte-onderzoek naar voorzieningen langs routestructuren (bijvoorbeeld rustplekken, oplaadpunten e-bike). En een deel uitvoering daarvan.
7. Twee of drie gerealiseerde nieuwe klompenpaden (Pannerdense Waard, Babberich, Angerlo).
8. Doorsteek klompenpad Rijnstrangenpad.
9. Versterkte routestructuur/ ommetjes Oud-Zevenaar/Breuly/Panoven.
10. Onderzoeksrapport naar ontsluiting en toegankelijkheid van de Rijnstrangen.
11. Verbeterde fietsverbindingen, zoals verbinding tussen Lobberdense Waard en Geitenwaard, verbinding Lobith-Elten, tweede fietspad Carvium Novum.

Taakveld 2: Ontwikkeling van aanbod voor dag- en verblijfsrecreatie

12. Regionaal onderzoek naar de kwaliteit van het vrijetijdsaanbod en aansluiting op potentiële bezoekers (Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen is trekker).
13. Actueel camperplaatsenbeleid.
14. Bestemmingsplannen, waarin B&B, boerderij-activiteiten en andere kleinschalige accommodaties mogelijk zijn gemaakt.
15. Overzicht van ontwikkellocaties met toeristisch-recreatieve potentie, op aantrekkelijke wijze onder de aandacht van potentiële exploitanten/investeerders gebracht.
16. Omgevingsvisie, waarin belangen van vrijetijdseconomie zijn opgenomen (w.o. landschapskwaliteitskaart).
17. Actueel evenementenbeleid.
18. Verkenning en plan voor beleefbaar erfgoed, zoals Romeinse Limes en Mauritslinie. En een deel uitvoering daarvan.
19. Plan van aanpak toegankelijkheid en beleving monumenten (zoals Huis Sevenaer, Huis Aerdt en leegkomende kerken).
20. Verder verbeterde Breuly (b.v. door aanvullende voorzieningen).

Taakveld 3: Samenwerking en kwalitatief & innovatief ondernemerschap

21. Voor vrijetijdseconomie beschikbare bedrijfscontactfunctionaris, als aanspreekpunt voor ondernemers om initiatieven en ideeën verder te brengen.
22. Platform voor de vrijetijdseconomie in de Liemers (voor alle actoren). Dit platform is structureel, de rol van de gemeente is faciliterend.
23. Tevreden initiatiefnemers van evenementen en van nieuwe of uitbreiding van toeristisch-recreatieve voorzieningen, omdat de gemeente meedenkt in een vroeg stadium.
24. Inzicht in en contact met minder vitale vakantieparken en andere accommodaties, teneinde vitaliteitsverbetering te stimuleren.
25. Aangeboden E-learning voor ondernemers in en over de Liemers.

26. Aangeboden IVN-cursus Gastheer van het landschap.

Taakveld 4: Marketing, informeren en inspireren

- 27. Informatiepunt Liemers in FOZ, waarmee bezoekers outlet geïnspireerd worden om langer te blijven en vaker terug te komen.
- 28. Visie op gastheerschap van de toekomst, in samenhang met de regio (daarna: marketing- en organisatieplan).
- 29. Toeristisch-recreatief marketing- en organisatieplan, met aandacht voor gasten uit Duitsland, een plan voor organisatie van het gastheerschap, informatiepunten, evenementenagenda, website en database.
- 30. Gerealiseerde acties uit het marketing- en organisatieplan, zoals een goede database voor eenduidige informatie.

11 Vigerend beleid recreatie en

Collegeprogramma Zevenaar 2018-2022

Het collegeprogramma 2018 – 2022 is onderverdeeld in een zestal thema's, waarvan "economie en vrijetijdseconomie" er één is (hoofdstuk 4). Paragraaf 4.6 van het programma gaat in op Vrijetijdseconomie. De gemeente zet in op een stijging van het aantal banen in de sector recreatie-toerisme. Dit wordt gedaan door de basis op orde te brengen en nieuw beleid op het gebied van vrijetijdseconomie te maken. Acties die door de gemeente zijn benoemd zijn:

- Het opstellen van een nieuw beleidsplan vrijetijdseconomie (4.6.1);
- Het verder ontwikkelen toeristische infrastructuur (4.6.2);
- Het vergroten verblijfsmogelijkheden in gemeente (4.6.3).

Ook andere onderdelen van het economisch beleid hebben raakvlak met recreatie en toerisme. Het gaat dan om de onderstaande activiteiten:

- Het bruisend maken van het centrum (4.2.1.) In de periode t/m 2022 worden diverse activiteiten ondernomen om het centrum van Zevenaar bruisend te maken. Het gaat om het wegnemen van obstakels, handhaving (uitstallingen en reclame), vergroenen van stegen, fiets-parkeren en herontwikkeling Raadhuisplein.
- Ontwikkelen van de Fashion Outlet (FOZ) op het BusinessPark 7Poort (4.2.4)
- De inzet van gebiedsmarketing en het vergroten van naamsbekendheid van Zevenaar (4.3). Er wordt een marketingplan opgesteld en uitgevoerd (4.3.1) en de toeristische informatievoorziening en promotie wordt verbeterd (4.3.2.)

Als onderdeel van het verbeteren van de informatievoorziening en promotie (4.3.2) gaat de gemeente bepalen - hoe en met welke partners -

toerisme

inwoners en toeristen op een adequate wijze geïnformeerd en geënthousiasmeerd kunnen worden over het toeristisch aanbod.

De gemeente blijft de regiocampagne "De Liemers Helemaal Goed" (DLHG) ondersteunen en zoekt daarnaast - samen met het Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem-Nijmegen (RBT KAN), het Toeristisch Informatiecentrum 't Gelders Eiland (TIC), de diverse VVV-punten en DLHG - naar een optimale structuur en samenwerking op het gebied van toeristische informatievoorziening

Economisch beleid Zevenaar

De gemeente Zevenaar heeft de ambitie om op een gezonde en robuuste wijze de economie van Zevenaar verder te ontwikkelen door bestaande kwaliteiten te behouden of te versterken. De focus ligt op de sectoren maakindustrie, logistiek & transport en vrijetijdseconomie. Deze sectoren passen het beste bij het DNA en de positie van Zevenaar in de regio. De ontwikkeling van het Outlet Fashion Centrum en het versneld tot uitvoering brengen van bedrijventpark 7Poort zijn belangrijke speerpunten in de komende jaren (zie kadernota 2018-2022).

Structuurvisie gemeente Zevenaar 2012 - 2030 – Samen kijken naar de toekomst (oude gemeente Zevenaar)

In 2030 is recreatie en toerisme als economische pijler versterkt. Particuliere ondernemers hebben (hoofdzakelijk kleinschalige) initiatieven ontwikkeld op het gebied van routegerelateerde activiteiten, verblijfsrecreatie, natuur, water en cultuur. Deze activiteiten vormen voor de eigen inwoners ook een meerwaarde.

In 2030 wil Zevenaar samenwerken met buurgemeenten en ondernemers uit de Liemers op het gebied van regionale promotie. De regio de Liemers staat bekend als gebied waar het, naast goed wonen en werken, ook pret-

tig is om recreatief te verblijven. Een gezamenlijke regiopromotie ligt hieraan ten grondslag.

Doelen:

- Goed bereikbare recreatievoorzieningen, een goede (route)infrastructuur ten behoeve van de recreatie en mensen moeten Zevenaar 'weten te vinden'
- Vergroten diversiteit en (kwaliteits)versterking van de verblijfsrecreatievoorzieningen
- Verbreding van de recreatiemogelijkheden

Omgevingsvisie Gelders Eiland 2030 (oude gemeente Rijnwaarden)

In de omgevingsvisie Gelders Eiland is het Gelders Eiland een vitaal platelands- en recreatiegebied. De natuur van de Rijnstrangen vormt samen met het routenetwerk en de Bijland de grootste attractie voor toeristen en recreanten. Dorpen en buitengebied bieden ruimte voor nieuwe mogelijkheden voor toerisme en recreatie. Voor de rijnstrangen ligt de nadruk op ontwikkeling voor wandelaars, om te struinen, natuurkamperen, uitzichttorens, en voorzieningen in de boerderijen eromheen. In de Bijland, de Lobberdensche Waarden en de plassen bij Lobith is plek voor bijzondere verblijfsrecreatie in de natuur en op het water. In de visie zijn er attracties, verblijfsaccommodaties en routes over het land en water. Er zijn doorgaande vaarroutes. Voor de Bijland en de Lobberdensche Waard vormt het inrichtingsplan Rijnwaardense Uiterwaarden de leidraad voor ontwikkeling. Waar vrijetijdsinitiatieven conflicteren met natuur- en milieuwetgeving of de beleidslijn grote rivieren, met behulp van gemeentelijke afwegingsruimte de maximale rek gezocht.

Fietzers, lange afstandswandelaars en ruiters krijgen de ruimte, op belangrijke routes is de automobilist te gast. Er komen enkele nieuwe paden, er zijn nieuwe dorpsommetjes wenselijk en er zijn te weinig ruitersporen en vaarroutes. De dorpen zijn belangrijke uitvalsbasis voor bezoekers. Ze hebben duidelijke entrees en bieden horeca, camperplaatsen,

winkels en OV. In het buitengebied komen op bijzondere plekken kleine horecagelegenheden. Ook het beleefbaar maken van de cultuurhistorie in het buitengebied is een speerpunt.

Zevenaar: de koers van recreatie en toerisme 2013-2018

De vrijetijdseconomie heeft veel groeipotentie en de gemeente Zevenaar wil dit potentieel zoveel mogelijk benutten. Een goed toeristisch-recreatief product zorgt naast een groei van werkgelegenheid voor een levendige uitstraling van de gemeente. Hierdoor wordt de gemeente Zevenaar aantrekkelijker, zowel als woonlocatie en als verblijfslocatie. De gemeente Zevenaar wil in de periode 2013-2018 zoveel mogelijk menskracht en geld vrijmaken om initiatieven op het gebied van recreatie en toerisme te ondersteunen. Om van alle initiatieven en kansen op de hoogte te blijven, zullen er periodiek overleggen plaatsvinden met ondernemers en belanghebbende organisaties over recreatie en toerisme. Door samen te werken met omliggende gemeenten wil gemeente Zevenaar bovendien de identiteit van de regio promoten.

Doelen:

- Het versterken van het toeristisch-recreatief aanbod om meer dag- en verblijfsrecreanten te ontvangen, die meer besteden, langer blijven en vaker terugkeren.
- Het creëren van een heldere en stimulerend kader waarbinnen de recreatie, het toeristisch bedrijfsleven en ondernemende burgers de kansen kunnen benutten.

Recreatie Toerisme in Rijnwaarden 2010-2020

Rijnwaarden moet zich ontwikkelen tot een aantrekkelijke en meer vanzelfsprekende toeristische bestemming. Gelegen in het midden van het Nationaal Landschap Gelderse Poort en gekenmerkt door cultuurhistorie, de relatie met het water en de bijzondere natuur in het buitengebied heeft de gemeente Rijnwaarden potentie om de toeristische groei te verhogen.

Doelen zijn:

- Rijnwaarden als regionaal centrum van de Gelderse Poort
- Zichtbaar en beleefbaar maken van natuur en cultuurhistorie
- Optimaliseren van toeristische infrastructuur.

Verkenning Vrijtijdseconomie Duiven (2012)

De gemeente Duiven wil haar eigen inwoners én de bezoekers van buiten de gemeente een aantrekkelijke omgeving bieden waar het goed werken, wonen en leven is. Daartoe wordt ingezet op Ontwikkelen en Verbinden. De thema's waarbinnen de ontwikkelingskansen liggen, zijn: 1. Streekproducten. 2. Funshoppen. 3. Educatie en infotainment. 4. Sport activiteiten, waterrecreatie & outdoor. 5. Horeca en overnachtingsmogelijkheden; 6. Kleine kwaliteitshoreca in centrum en Nieuwgraaf. 7. Kunst & cultuur(historie). 8. Kerst- en winteractiviteiten.

Het verbeteren van 'Verbindingen' heeft betrekking op: 9. Ontsluiting van informatie. 10. Route-structuren. 11. Uitstraling van de gemeente Duiven. 12. Samenwerking tussen organisaties, overheden, bedrijfsleven.

Duiven streeft naar samenwerking en complementariteit met de rest van De Liemers. Voor Zevenaar is met name het grootschalig retailaanbod – met Ikea als uithangbord – in Duiven relevant. Daarnaast zijn er verschillende toeristisch-recreatieve routes die beide gemeenten doorkruisen en onderdeel vormen van het regionaal recreatief aanbod.

Montferland (vrijtijd)

In de *Visie Recreatie & Toerisme Montferland 2018 – 2028* ("Van speldenprik naar speerpunt") is een perspectief geschetst om van recreatie en toerisme een speerpunt te maken in het beleid. Er is behoefte aan meer samenwerking, meer structuur en meer investeringen in het toeristisch-recreatief product Montferland. In de Visie is een eerste aanzet gegeven voor het opzetten van het "Montferland promotiebureau" en de benodigde investeringsbudgetten.

In het *coalitieprogramma 2018-2022* is toerisme benoemd als een belangrijke pijler van de Montferlandse economie. De coalitie wil samenwerken met de branche. Hierbij dienen de opbrengsten uit toerisme volledig ingezet te worden om toerisme zo breed mogelijk te ondersteunen.

Westervoort (vrijtijd)

In het collegeprogramma Westervoort 2018-2022 (CDA, D66, SP) is er geen (specifieke) aandacht voor de thema's vrijetijdseconomie, recreatie en toerisme.

Westervoort heeft haar beleid op vrijetijdseconomie vooral omschreven in de "*beleidsnotie en –regels voor kleinschalig recreatief verblijf*" (2016). Voor Westervoort geldt dat de gemeente - door de groeikerntaak - een sterk verstedelijkte gemeente is geworden. Een groot gedeelte van het binnendijkse grondgebied is met woonbebouwing 'versteend'. Recreatie en toerisme hebben binnen die taakstelling nauwelijks aandacht gehad. Ondanks de roep tot het stimuleren van de vrijetijdseconomie, het (dag)toerisme en vormen van kleinschalig recreatief verblijf, zijn en blijven de mogelijkheden daardoor bescheiden. Daarmee ook het economisch perspectief. Meeliften met bovenlokale initiatieven kan wel effect hebben.

Provinciaal beleid: koersnotitie Beleef het in Gelderland

De provincie heeft in 2018 een koersnotitie voor het nieuwe toeristisch-recreatief beleid vastgesteld. De provincie wil hiermee vanuit vrijetijdseconomie een bijdrage leveren aan economie en voorzieningenniveau, en ook de verdere groei van het aantal bezoekers goed accommoderen. Er wordt voortgebouwd op versterken van de Gelderse streken: het Gelders DNA, vanuit drie sporen:

1. Bekend maken wat het Gelderse aanbod is.
2. Het aanbod verbeteren door in te spelen op de veranderende vraag. Denk aan verblijfsmogelijkheden en routes, aan kwaliteitsverbetering en innovatie, aan het aanbod in cultuur, erfgoed, sport, natuur, landschap, water en diverse festivals.

3. Samenwerken aan nader te bepalen nationale en Gelderse thematische verhaallijnen (onder meer Hanze, Herinnering, Kastelen), met productontwikkeling en arrangementen.

Voor de uitwerking en uitvoering stelt de provincie een meerjarenagenda op. In 2019 wordt ingezet op:

- herijken toeristische campagne Gelderland levert je mooie streken
- verbeteren van het kwalitatieve aanbod aan toeristische producten en arrangementen door het inzetten van marketingintelligentie
- de landelijke toeristische verhaallijnen zoals Hanze, Kastelen en Herinnering benutten om producten, arrangementen en innovaties in de sector te vernieuwen. Naast de landelijke verhaallijn voegen we de provinciale verhaallijn "Water" toe
- kennis- en netwerkbijeenkomsten en workshops organiseren over bijvoorbeeld duurzaam toerisme, marketing intelligentie en het uitwisselen van kennis en ervaringen van ondernemers
- de oogst van de Global Green Destinations Days 2018 (internationaal congres over duurzaam toerisme) vertalen naar kansen voor gebieden
- ontwikkelbedrijf Vitale Vakantieparken Veluwe opzetten
- uitwisselen ervaringen rondom Vitale Vakantieparken Veluwe met kwaliteitsteams in diverse streken
- daarnaast zijn vier 'thematafels' ingericht om uitvoeringsplannen verder uit te werken. De provincie geeft deze tafels een opdracht om met voorstellen te komen die gedragen en relevant zijn vanuit diverse ondernemers, overheden en organisaties voor een streek, regio of provincie als geheel. De vier thema's zijn:
 1. marketing en promotie
 2. thematische verhaallijnen
 3. routevoorzieningen (per streek)
 4. kwaliteitsverbetering & innovatie.

De gemeente Zevenaar is aangesloten bij deze tafels.

Voor de uitvoering van de agenda heeft de provincie, naar verwachting, zo'n € 3,5 miljoen beschikbaar.

12 Toelichting leefstijlen

Om de vraag van de recreanten in beeld te brengen gebruiken we de Leefstijlvinder, die gebaseerd is op het BSR-model. Aan de hand van dit model worden zeven leefstijlgroepen onderscheiden.

Vrijtijdsgedrag verklaard in leefstijlen

De leefstijlen voor recreatie & toerisme geven inzicht in de *vrijtijdswensen* en -behoeften van Nederlanders. Deze leefstijlen laten zien waar mensen in hun vrije tijd of op vakantie behoefte aan hebben. En wat de verschillen hierin zijn. Het ene 55+ koppel is het andere niet. De één wil namelijk rust en regelmaat, de ander juist drukte en sensatie. Leefstijlen gaan hiermee een stap verder dan de traditionele indeling van doelgroepen zoals oud, jong, gezinnen, koppels, veel te besteden, weinig te besteden etc.

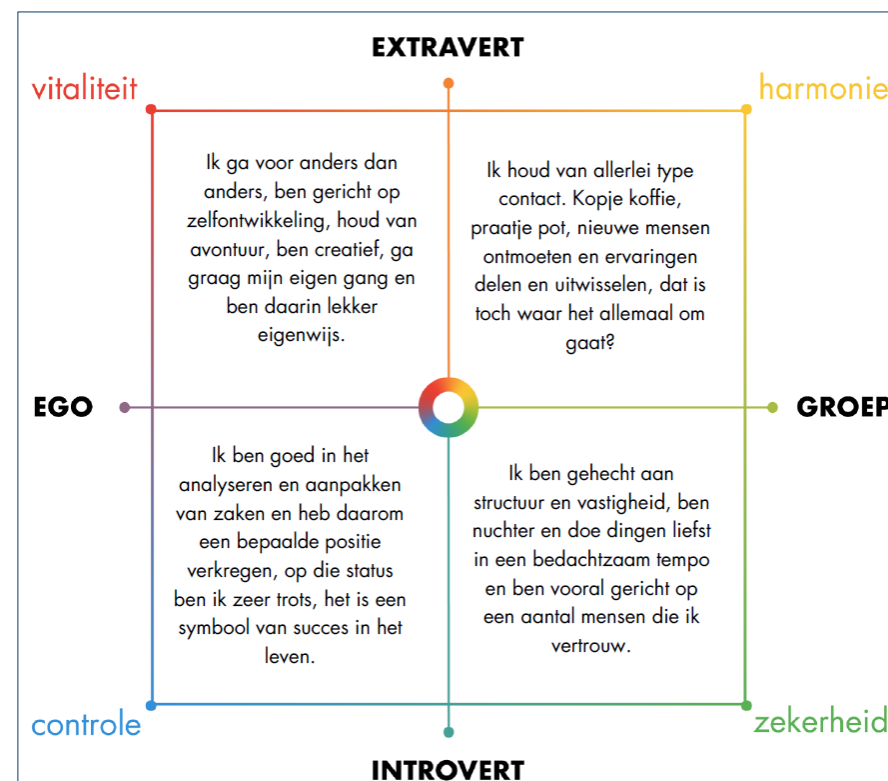
Vier basis leefstijlen geven inzicht in drijfveren

De leefstijlen baseren zich op het wetenschappelijke model BSR-model. Dit model ontrafelt de drijfveren van mensen en wat te doen om mensen in beweging te krijgen. Van oorsprong is het model gericht op marketing (welke boodschap, welke tone of voice en via welk kanaal zijn de groepen te bereiken), maar het wordt steeds vaker ook gebruikt voor productontwikkeling (welk aanbod sluit aan op de leefstijlen).

Het model is opgebouwd uit twee assen: de horizontale as is de sociologische as en maakt onderscheid tussen mensen die gericht zijn op de groep of omgeving (familie, vrienden, etc.) of juist op de eigen persoon (ego). De verticale psychologische as maakt onderscheid tussen mensen die gemakkelijk hun emoties tonen en contact maken (extravert) en mensen die emoties eerder onderdrukken en meer op zichzelf zijn (introvert). Hierdoor zijn er in de basis vier leefstijlen: creatief, harmonieus, controlerend en veilig (zie volgende figuur).

Navolgende figuren concretiseren de vier basisleefstijlen aan de hand van de achterliggende waarden & de basishouding hoe mensen in het leven staan.

Figuur 11 De vier basisleefstijlen op basis van twee gedragsverklarende dimensies

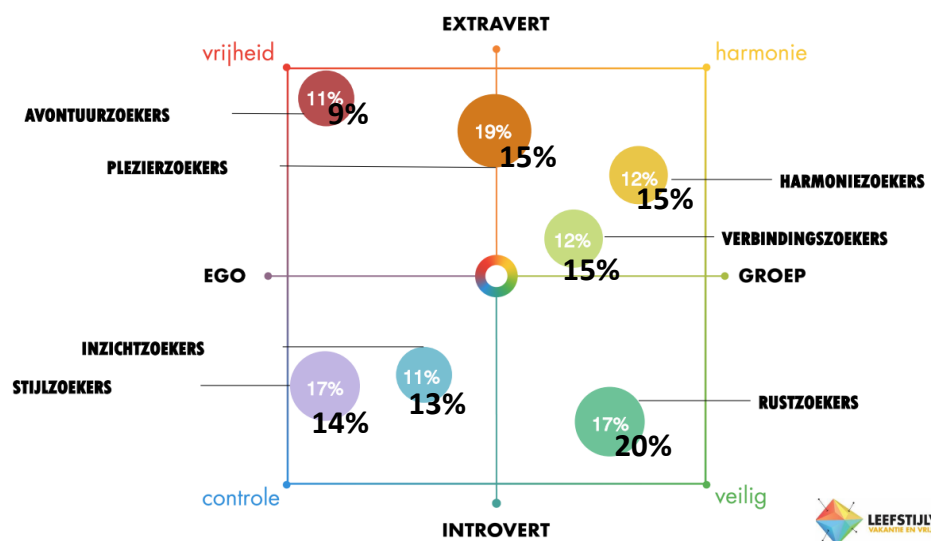

(bron: www.leefstijlwijzer.nl)

Zeven leefstijlgroepen in De Liemers

De twee hiernavolgende figuren geven de zeven onderscheidende doelgroepen weer. Sommige mensen zijn in hun vrijetijd typische rustzoekers, en andere typisch plezier- of avontuurzoekers. Elke groep heeft eigen voorkeuren. De voorkeur voor inwoners in De Liemers is hierbij afgezet tegen het landelijk gemiddelde.

Figuur 12 Zeven onderscheidende leefstijlgroepen, landelijke verdeling en in zwarte cijfers de verdeling voor de Liemers

Groot deel rustzoekers

We zien dat de leefstijl van de inwoners van de regio heel divers is, met de nadruk op de rustzoekers, harmoniezoekers, plezierzoekers, stijlzoekers, inzichtzoekers en de verbindingszoekers (zie figuur hierna). Als we vergelijken met het landelijk gemiddelde (het spinnenweb figuur) zien we dat de inzichtzoekers, rustzoekers, verbindingszoekers en harmoniezoekers iets oververtegenwoordigd zijn in de Liemers. Dit zijn de groepen die

meer gericht zijn op de groep dan op zichzelf, en iets sneller voor de veilige keuze kiezen.

Avontuurzoeker ‘Maika’

Deze avontuurlijke en creatieve recreanten zijn voor veel in, zolang het een nieuwe ervaring is of bijdraagt aan hun zelfontwikkeling.

Wie zijn de Avontuurzoekers?

Deze recreanten zijn creatief, avontuurlijk, eigenwijs en geïnteresseerd in anderen. Ook omschrijven ze zichzelf als intelligent en ondernemend. Ze vinden het lekker om hun eigen gang te gaan, en vinden het dan ook niet erg om alleen te zijn. Als ze met anderen optrekken, dan zijn dat het liefst creatieve en vernieuwende denkers, of mensen die weten wat ze willen. Ze hechten veel waarde aan vrijheid, uniek zijn en genieten van het leven.

Wat betekent vrije tijd?

Fijn, vrije tijd! Tijd voor zelfontwikkeling, tijd om nieuwe dingen te beleven, tijd om creatief bezig te zijn. En ook: tijd om je leven te overdenken, tijd om je in te zetten voor een ander. Tijd om je leven te verbreden en geïnspireerd te raken. Hoe ze dat doen? Bijvoorbeeld door culturele activiteiten te ondernemen, door een cursus te volgen of vrijwilligerswerk te doen. En, niet te vergeten: lekker naar buiten. Van avontuurlijke outdoor activiteiten tot wandelen in een natuurgebied of op het strand, ze doen het allemaal. En ze doen het vaak: vergeleken met de doelgroepen gaan zij er relatief vaak een dagje op uit in Nederland. Daar willen ze ook best voor reizen: heel Nederland door of naar het buitenland is voor hen geen probleem. Avontuurzoekers trekken graag hun eigen plan en gaan liever niet met grote groepen weg. Ook hoeft voor hen niet van te voren vast te liggen wat er precies gaat gebeuren; juist de ongeplande en last minute dingen zijn zo leuk!

Wat betekent vakantie?

Vakantie is voor deze groep echt een extensie van hun vrije tijd. Dus tijd waar je alles uit moet halen in termen van beleving en ontwikkeling. Tijd waarin je nieuwe dingen moet doen, nieuwe mensen kan leren kennen en inspiratie op kan doen. Dat mag soms best uitdagend en verrassend zijn! We zien dan ook dat deze groep vaker vakanties onderneemt met veel activiteiten. Cultureel, sportief, avontuurlijk, in de natuur of een themavakantie; vooral fijn als het anders is dan anders, en ze het gevoel hebben dat ze het ‘echte’ lokale leven ervaren. Het is dan ook niet vreemd dat ze veel rondtrekken. En waar ze gaan, zoeken ze het liefst naar bijzondere, gekke of verrassende locaties om te overnachten. Een basic camping, een hostel, (Air)BnB of andere kleinschalige accommodaties passen daar goed bij. Een camping met veel activiteiten en vermaak is juist minder populair. Voor een midweek of weekend kunnen de Avontuurzoekers zich prima vermaken in Nederland. En als het zo uitkomt, dan kan dat ook

voor een langere vakantie. Maar meer dan andere groepen zien we dat de Avontuurzoekers voor de lange vakantie het liefst naar het buitenland gaan. Daar is dan toch net wat meer te ontdekken.

Hoe zien de Avontuurzoekers er uit?

Avontuurzoekers zijn iets vaker vrouwen (57%), en relatief vaak 50+ers (57%) en alleenstaanden (31%). Ze verdienen vaak tot modaal (60%), hoewel ze relatief hoog opgeleid zijn (46%).

Inzichtzoeker 'Jacques'

Inzichtzoekers willen dingen leren en ervaren, in de natuur en met culturele activiteiten.

Wie zijn de inzichtzoekers?

Inzichtzoekers zijn bedachtzame, serieuze en intelligente mensen. Ook omschrijven zij zichzelf als evenwichtig en zakelijk. Ze vinden het niet erg om alleen te zijn, want dan kunnen ze mooi hun eigen gang gaan. De rust en ruimte om hen heen die ze daardoor verkrijgen vinden ze fijn. Belangrijke waarden voor Inzichtzoekers zijn rationaliteit, daadkracht, privacy/rust en 'doe maar gewoon'. Maar ook vrijheid om te doen wat ze willen is erg belangrijk voor ze. Als ze niet op pad gaan naar culturele activiteiten of natuur, dan vinden ze het ook heerlijk om rustig thuis te zijn, een beetje te klussen, TV te kijken en het nieuws te volgen. Ze houden van informatie; 'meten is weten'!

Wat betekent vrije tijd?

Vrije tijd is geen tijd om stil te zitten. Het is tijd voor zelfontwikkeling, tijd die je bewust moet besteden. In deze tijd kun je doen en laten wat je zelf wilt, in vrijheid. Nuttige dingen doen, dingen leren. Daarvoor is rust en stilte ook belangrijk. Inzichtzoekers hebben zo hun vaste activiteiten, zoals museumbezoek en het bekijken van bezienswaardige gebouwen, of wandelen in een natuurgebied. Deze recreanten vermijden liever drukke plekken en gaan, als het even kan, niet met grote groepen weg. Ze trekken graag hun eigen plan. In de natuur bijvoorbeeld, want dat vinden ze prettig.

Wat betekent vakantie?

Ook op vakantie genieten Inzichtzoekers van de natuur, en trekken ze graag rond. Daarnaast besteden ze op vakantie graag tijd aan kunst en cultuur. Het liefst in een klein gezelschap, want dan kun je het beste doen waar je zelf zin in hebt. Overnachten doen ze graag op een plek waar de praktische voorzieningen goed geregeld zijn. Zoals in een bekende hotelketen, in een bed & breakfast, of stiekem toch gewoon thuis. Want daar vinden ze de privacy, rust en stilte die ze zoeken. Ze gaan minder graag naar een huisje op een park met een vaste formule, al zijn er alsnog af en toe te vinden. Net als op een dagje weg, willen zij op vakantie dingen leren, en genieten van hun vrijheid.

Hoe zien Inzichtzoekers eruit?

Inzichtzoekers zijn relatief vaak mannen (76%) en vaak 50 jaar of ouder (67%). Ze wonen veelal in éénpersoons- of tweepersoonshuishoudens (29% en 47%). Inzichtzoekers zijn relatief vaak hoogopgeleid (50%), ze verdienen meestal modaal of iets meer (44%).

Harmoniezoeker 'Lieneke'

*Vrije tijd is tijd voor het gezin, de familie of vrienden.
Harmoniezoekers zijn pas echt blij, als iedereen in het gezelschap tevreden is.*

Wie zijn de Harmoniezoekers?

Harmoniezoekers zijn hartelijke, gezellige mensen, met veel interesse in anderen. Ze omschrijven zichzelf als gemoedelijk, vrolijk en zachtmoedig. In het leven hechten ze veel belang aan geborgenheid, gastvrijheid en vriendschap. Ze nemen de tijd voor het gezin, trekken er graag op uit met (of naar) familie, vrienden en kennissen, en vinden een goede relatie met burens en familie heel belangrijk. Het hoeft voor hen allemaal niet zo vreemd; doe maar normaal, dan doe je al gek genoeg.

Wat betekent vrije tijd?

Voor Harmoniezoekers staat samenzijn in hun vrije tijd centraal. Tijd met het gezin, met familie en vrienden, maar ook met de partner: hoe meer zielen, hoe meer vreugd! Eén van de favoriete bezigheden van deze groep? Winkelen! Maar ook voor meer 'actieve activiteiten' zoals zwemmen of een bezoekje aan een dierenpark of pretpark trommelen zij hun vrienden of familie graag op. Naast gezelligheid houdt de Harmoniezoeker ook van rustig aan doen. Zoals heerlijk ontspannen in de sauna. Als ze een dagje op pad gaan, is het belangrijkste dat er voor iedereen wat te doen is, en dat het gezellig is. Daarin kunnen ze ook goed genieten van de kleine dingen.

Wat betekent vakantie?

Ook bij de vakantie(plannen) van de Harmoniezoekers ligt de focus op het gezin. Vakantie is echt tijd voor het gezin, tijd om te genieten, te ontspannen en plezier te maken. Zo gaan ze relatief vaak op een vakantie met veel kinderactiviteiten, of op een familie/vriendenweekend. Dan verblijven ze graag in een huisje op een park met veel voorzieningen. Voor Harmoniezoekers is het op vakantie vooral belangrijk dat er voor iedereen wat te doen is, en dat het gezellig is. Goede praktische voorzieningen zijn dan een prettige randvoorwaarde, en een knusse sfeer is ook een pré. Wel is het belangrijk om rekening te houden met de kosten, vandaar dat deze groep graag op aanbdingensites kijkt voor inspiratie.

Hoe zien de Harmoniezoekers er uit?

Harmoniezoekers zijn vaker vrouwen (74%), in de leeftijd 35-49 jaar (35%), in huishoudens met kinderen tot 12 jaar (28%), of tweepersoonshuishoudens in de leeftijdscategorie 50-64 jaar (27%). Ze zijn vaak middelbaar opgeleid (57%),

en verdienen vaak (iets meer dan) modaal (43%).

Rustzoeker 'Bert'

Rustzoekers houden recreatie graag letterlijk en figuurlijk dicht bij huis. Ze zijn het liefst in de eigen, vertrouwde omgeving.

Wie zijn de rustzoekers?

Rustzoekers vinden zichzelf hele gewone mensen. Ze omschrijven zichzelf als kalm, behulpzaam, bedachtzaam en zachtaardig. Ze houden van rust en regelmaat, en voelen zich het meest op hun gemak in hun eigen, vertrouwde omgeving. Ze vinden het fijn als ze lekker hun eigen gang kunnen gaan, en vinden het dan ook niet erg om alleen te zijn. Ze houden ervan om op hun gemak thuis te zijn, een beetje te tuinieren, te klussen en tv te kijken. Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg.

Wat betekent vrije tijd?

Voor deze groep gaat recreëren over tot rust komen, en even geen gedoe. Voor hen hoeft het allemaal niet zo druk en moeilijk. Gewoon lekker rondom het eigen huis iets doen, een beetje tuinieren, wellicht een rondje fietsen of wandelen, dan zijn ze al gauw tevreden. Een lekker dagje voor hen kan ook een middag vissen zijn, of vrijwilligerswerk doen. Ze hoeven niet ver weg te gaan, nieuwe dingen te doen, of zich te omringen met veel andere mensen. In hun vrije tijd genieten ze juist van de rust en stilte, en van de kleine dingen in het leven.

Wat betekent vakantie?

Rustzoekers zijn niet de grootste vakantievierders. Maar als ze wel op vakantie gaan, dan is dat echt met als doel om uit te rusten en bij te komen. Dat kan ook prima thuis. Even lekker rustig aan doen, dat geeft voldoening. Als ze wel buiten de deur slapen, dan vinden ze het fijn om van tevoren zoveel mogelijk te regelen. Dan gaan ze bijvoorbeeld naar een huisje of bungalow op een park met veel voorzieningen. Of naar een bekende hotelketen. Privacy is belangrijk, en het liefst willen deze recreanten zo veel mogelijk met rust gelaten worden. Daarom slapen ze relatief graag thuis.

Hoe zien de Rustzoekers eruit?

Het zijn zowel mannen (54%) als vrouwen (46%), meestal 50 jaar of ouder (57%) en relatief vaak alleenstaanden (28%). Ze zijn meestal laag- of middelbaar opgeleid (48% en 30%), en verdienen iets vaker lager dan modaal (56%).

Plezierzoeker 'Roxanne'

Plezierzoekers houden van feesten en de hort op gaan met vrienden. Een dag niet gelachen, is een dag niet geleefd.

Wie zijn de plezierzoekers?

Plezierzoekers zijn spontaan, vrolijk en gezellig. Ook omschrijven ze zichzelf als avontuurlijk, impulsief en eigenwijs. Waarden die ze belangrijk vinden zijn uitdaging, uniek zijn en succes in het leven. Ze hebben het liefst veel mensen om zich heen, en trekken er dan ook graag op uit met familie, vrienden en kennissen. Ze houden van leuke dingen ondernemen: voor hen staat plezier hebben in het leven op nummer één. Een dag niet gelachen, is een dag niet geleefd!

Wat betekent vrije tijd?

Vrije tijd is voor de Plezierzoekers tijd om het hoofd leeg te maken, tijd om je te laten gaan, om geëntertaint te worden en nieuwe avonturen te beleven: leuke dingen doen! Daar hoeft geen verder doel achter te zitten, het is genoeg om gewoon vermaakt te worden. Bijvoorbeeld door naar een festival of evenement te gaan, te feesten, of een pretpark te bezoeken. Maar ook de bioscoop, een escaperoom of casino past bij deze groep. Gezelligheid en plezier zijn het meest belangrijk. Spontane plannen, met een groep op pad, op plekken waar veel gebeurt. Plezierzoekers zijn eigenlijk overal wel voor te porren. Ze trekken er dan ook relatief vaak op uit, in vergelijking met de andere doelgroepen. Lang leve de lol!

Wat betekent vakantie?

Ook op vakantie zoeken deze recreanten naar plezier. Ze gaan graag met een gezellige groep (familie of vrienden) op pad. Hoe meer zielen, hoe meer vreugd. En ook: hoe vaker hoe beter. In vergelijking met andere groepen gaan Plezierzoekers vrij vaak op vakantie, zowel in Nederland als in het buitenland. Plezierzoekers kiezen vaak voor een zon-, zee- en strandvakantie, een feestvakantie of een avontuurlijke vakantie. Zo lang het maar gezellig is, en er voor iedereen wat te doen is. Ze vinden het dan ook prettig om te verblijven op een camping met veel activiteiten en vermaak. Daarnaast kiezen ze vaak een bijzondere, gekke of verrassende plek, want Plezierzoekers houden er wel van om nieuwe dingen uit te proberen. Een hostel bijvoorbeeld. Als ze met hun partner op pad gaan, boeken ze graag een romantisch verblijf in een luxe hotel. Bijvoorbeeld als ze een leuke aanbieding vinden, want dat zien ze echt als een sport!

Hoe zien de Plezierzoekers er uit?

Plezierzoekers zijn ongeveer net zo vaak vrouwen (54%) als mannen (46%). Het zijn het veelal jongeren tussen 18 en 34 jaar (56%), en veel minder vaak 50+'ers (18%). We zien ook veel gezinnen met kinderen in deze categorie (42%). Plezierzoekers zijn vaak middelbaar opgeleid (49%), qua inkomen verschillen ze niet van het Nederlands gemiddelde.

Stijlzoeker 'Daniëlle'

Stijlzoekers gaan ervoor: in hun vrije tijd worden ze graag geprikkeld, en zoeken ze de uitdaging op.

Wie zijn de stijlzoekers?

Stijlzoekers zijn intelligent, zelfverzekerd en doelgericht. Ze hebben een sterk karakter, en omschrijven zichzelf ook wel als zakelijk, ondernemend en leidinggevend. Stijlzoekers zijn graag onder gelijkgestemden, die waarden als ambitie, uitdaging en daadkracht met hen delen. En die waarde- ren dat de Stijlzoekers zeggen waar het op staat, ook als anderen het daar misschien niet mee eens zijn. Stijlzoekers gaan ervoor in het leven: zowel in hun werk, als in hun vrije tijd worden ze graag geprikkeld, en zoeken ze de uitdaging op. Verveling is niet aan hen besteed. Liever besteden ze hun tijd aan sporten en feesten. Gáán!

Wat betekent vrije tijd?

De actieve en strevende levensstijl van Stijlzoekers komt ook duidelijk naar voren in hun vrije tijd en vakantie. 'Work hard, play hard' is het adagium van deze groep. Ze staan eigenlijk overal wel voor open, zolang het ze maar op een bepaalde manier prikkelt. Ze trekken er vaak op uit, en deze dagen kunnen dan ook op veel manieren worden ingevuld. Bijvoorbeeld door zelf actief te sporten, maar een sportwedstrijd bezoeken is evengoed een alternatief. Aan de andere kant vinden Stijlzoekers het ook heerlijk om zichzelf te laten verwennen, en te genieten van exclusieve activiteiten. Minder vaak dan andere doelgroepen bezoeken ze een natuurgebied om te wandelen of fietsen. Al kan ook dat ook voor hen interessant zijn als er bijvoorbeeld een sportwedstrijd of een evenement wordt georganiseerd.

Wat betekent vakantie?

Wie hard werkt, heeft natuurlijk ook behoefte aan vakantie. Stijlzoekers trekken er dan ook vaak op uit om even een paar dagen of langer weg te zijn. Zowel in Nederland als in het buitenland. Ze houden relatief veel van zon-, zee- en strandvakanties en feestvakanties. Zo lang er maar lekker veel te doen is. Daarom is het fijn als er veel activiteiten zijn, en is het ook geen gek idee om met een grote groep op stap te gaan. Voor hen hoort verwend worden en genieten van exclusiviteit bij vakantie. Luxe en comfort is dan ook belangrijk voor deze groep. Ze vinden het ook niet erg om iets meer te betalen, als het dan écht goed is. Stijlzoekers verblijven daarom graag in een luxe hotel of in een AirBnB; dan weet je zeker dat het goed is.

Hoe zien ze Stijlzoekers er uit?

Recreanten in deze groep zijn relatief vaak mannen (74%), tussen de 18 en 34 jaar oud (35%). Het zijn relatief vaak huishoudens met kinderen (35%), en relatief weinig alleenstaanden. Ze zijn vaak hoogopgeleid (50%), en verdienen relatief vaak modaal of hoger (23%).

Verbindingszoeker 'Hans'

*Verbindingszoekers zetten zich graag in voor anderen.
Daarnaast genieten ze van natuur en knusse sfeer*

Wie zijn de verbindingszoekers?

Verbindingszoekers zijn, bovenal, geïnteresseerd in anderen. Het zijn behulpzame, evenwichtige mensen die zichzelf omschrijven als 'gewoon' en hartelijk. Voor Verbindingszoekers zijn gastvrijheid, sociale verbondenheid en 'doe maar gewoon' belangrijke waarden. Ze vinden het dan ook belangrijk om een goede relatie te onderhouden met burens en familie, met harmonie en gezelligheid. Er voor elkaar zijn, dat is toch hartstikke normaal?

Wat betekent vrije tijd?

Vrije tijd betekent voor deze groep zeker geen verspilde tijd. Het is juist tijd die je op een hele nuttige manier kan gebruiken. Bijvoorbeeld door je in te zetten voor een ander, met vrijwilligerswerk of bij een vereniging. Ook zijn Verbindingszoekers graag in beweging: wandelen en fietsen in de natuur vinden ze heerlijk. Tot slot hebben ze ook een duidelijke culturele interesse. Zo zijn ze graag zelf creatief, maar bezoeken ze ook graag een theater of museum. Het liefst gaat de Verbindingszoeker samen op pad, want alleen is ook maar zo alleen. Vrije tijd is voor Verbindingszoekers tijd voor hun partner, familie en vrienden. Ze genieten van de kleine dingen, vinden een authentieke sfeer belangrijk en staan ook open voor verrassingen en nieuwe dingen. Gezelligheid, genieten en ontspanning. Dat is vrije tijd!

Wat betekent vakantie?

Vakantie is ontspanning, genieten en gezelligheid. Rust en stilte, en tijd voor de partner. De ontspanning en rust die ze zoeken, vinden ze vaak in de natuur. Dat kan voor hen ook prima in Nederland, zowel voor een kort verblijf of voor een langere vakantie. Verblijven doen ze dan graag op een camping met goede faciliteiten, of in een bekende hotelketen. Zolang het maar gemoedelijk, knus, kleinschalig en rustig is, met gastvrij personeel. Dan heb je ook wat meer het gevoel dat je het 'echte' lokale leven ervaart op vakantie, wat Verbindingszoekers belangrijk vinden. En willen ze een keer iets anders? Dan is de groepsreis een goed alternatief; veel doen en beleven, maar wel lekker makkelijk. En je ontmoet nog eens nieuwe mensen. Gezellig!

Hoe zien de Verbindingszoekers er uit?

Veruit de meeste Verbindingszoekers zijn 50 jaar of ouder (79%), en de meeste huishoudens bestaan uit twee personen (49%). We zien in deze groep dus veelal empty nesters. Verbindingszoekers zijn relatief vaak laagopgeleid (30%), maar binnen deze groep zijn er niet minder hoogopgeleiden dan gemiddeld (34%). De meeste Verbindingszoekers verdienen tot modaal (60%). Ze zijn ook vaak gepensioneerd (29%).

Tabel 5 Overzicht van kernwoorden en kenmerken vrijetijdsbesteding per leefstijl

Gericht op	Avontuurzoekers Vrijheid Extravert Ego	Plezierzoekers Harmonie/vrijheid Extravert Ego/Groep	Harmoniezoekers Harmonie Extravert Groep	Verbindingszoekers Harmonie Extravert Groep	Rustzoekers Veilig Introvert Groep	Stijlzoekers Controle Introvert Ego	Inzichtzoekers Controle Introvert Ego
Samenzijn			X	X	x		
Ingericht op individuen	x				x	x	x
Bijzonder / onderscheidend	x	x					
Luxe en exclusiviteit						x	
Authentiek / nostalgisch	x	x	X	X	x		
Modern / hip	x	x	x	x		X	X
Klassiek					X	x	x
Veel dingen te doen		x	x	x	X		
Prijsstelling hoger		x		x		x	x
Interesse in historie						x	x
Verhaal staat centraal	x				x	x	x
Activiteit staat centraal		x	x	x	x	x	x
Beproefd concept		x				x	
Activiteit rustig					x	x	x
Vermaak centraal	X	x	x				
Wandelen/fietsen	x			X	x		X
Winkelen			x		X		
Creatief	x						
Kunst en cultuur	x						x
Zelfontwikkeling	x					x	x
Gezellig			x				
Hoofd leegmaken		x	x		X		
Nuttige activiteiten				X		x	x
Drukte vermijden					x		x
Kritisch							x

Tabel 6 Overzicht typische activiteiten per leefstijl

Gericht op	Avontuurzoekers Vrijheid Extravert Ego	Plezierzoekers Harmonie/vrijheid Extravert Ego/Groep	Harmoniezoekers Harmonie Extravert Groep	Verbindingszoekers Harmonie Extravert Groep	Rustzoekers Veilig Introvert Groep	Stijlzoekers Controle Introvert Ego	Inzichtzoekers Controle Introvert Ego
Activiteit dagtoerisme	- Museum - Cursus volgen - Bezienswaardig gebouw - Concert - Outdoor activiteiten	- Festival - Uitgaan(feesten) - Escaperoom - Casino - Pretpark / attractiepark	- Winkelen - Zwemmen - Picknicken - Sauna/wellness - Dierenpark / safaripark	- Vrijwilligerswerk - Natuurgebied in - Fietsen - Vereniging bezoeken - Theater	- Fietsen - Vissen - Winkelen - Wandelen - Vrijwilligerswerk	- Professionele sportwedstrijd - Vissen - Picknicken - Sporten - Escaperoom	- Museum - Natuurgebied in - Bezienswaardig gebouw - Wandelen - Hobbyclub bezoeken
Accommodaties verblijfsrecreatie	- Basic camping - Hostel - Privé-accommodatie - Bed & Breakfast - Boutique hotel	- Hostel - Camping (veel activiteiten &vermaak) - Groepsaccommodatie - Luxe Hotel	- Huisje (park met voorzieningen) - Camping (veel activiteiten &vermaak) - Groepsaccommodatie - Bekende hotelketen	- Camping goede faciliteiten - Bekende hotelketen - Basic camping - Huisje/bungalow (niet op een park)	- Huisje/bungalow (park met voorzieningen) - Basic camping	- Boutique hotel/design - Luxe hotel - Privé-accommodatie	- Bed & Breakfast - Bekende hotelketen - Basic camping
Vakanties verblijfsrecreatie	- Rondtrekken - Vakantie met culturele activiteiten - Avontuurlijke vakantie - Groepsreis	- Feesten en vermaak vakantie - Romantisch verblijf - Avontuurlijke vakantie - All-inclusive - Zon- en strand vakantie	- Vakantie met veel kinderactiviteiten - Familie- of vriendenweekend - All-inclusive - Zon- en strand vakantie	- Groepsreis - Vakantie in de natuur - Themavakantie - Rondtrekken - Sportieve vakantie	- Thuis vakantie vieren - Uitrustvakantie	- Cruise - Feesten en vermaak vakantie - Luxe resort - Themavakantie - Zon- en strandvakantie	- Rondtrekken - Vakantie in de natuur - Cruise - Vakantie met veel culturele activiteiten

13 Samenstelling klankbordgroep

Organisatie	Deelnemers
Recron	Ivo Gelsing
Koninklijke Horeca Nederland	Jan Nijlant
Liemers++	Saskia Croes
Hiswa	Gerdina Krijger
MKB Zevenaar	Marcel Leenders/Roeland Thissen
Centrumondernemers Zevenaar	Pieter Groen
Visit Arnhem-Nijmegen (voorheen Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem-Nijmegen)	Lieke van der Bruggen/Hanneline Oosting
De Liemers Helemaal Goed	Pablo van Dick/Pascal van der Linden
TIC (Toeristisch Informatiecentrum 't Gelders Eiland)	Eef Bootink/Barbara Havik
IGOR (Integraal Gebiedsoverleg Rhederlaag)	Arjan Heebink
Fashion Outlet Zevenaar	Kees Woltering/Annemieke van der Hulst
Watersportcentrum De Bijland BV	Frank Cornielje/Manon Naterop
Wezendonk	Wiely Albers/Annique Wiegers
Gemeente Westervoort (bestuurlijk)	Hans Sluiter
Gemeente Duiven/Westervoort (ambtelijk)	Bregje Bootink
Gemeente Zevenaar (bestuurlijk)	Belinda Elfrink
Gemeente Zevenaar (ambtelijk)	Ard Schenk/Vivian de Klein
Leisurelands	Hans Heinhuis
Bureau BUITEN	Anneke van Mispelaar/Eefje van der Velden

De volgende partijen zijn ook gevraagd voor deelname aan de klankbordgroep, maar hebben besloten niet deel te nemen: LTO Liemers-Montferland, Van der Valk, dhr. Gariessen namens dorpsraden Zevenaar, Buitengoed de Panoven en InRetail.

14 Stakeholderoverzicht

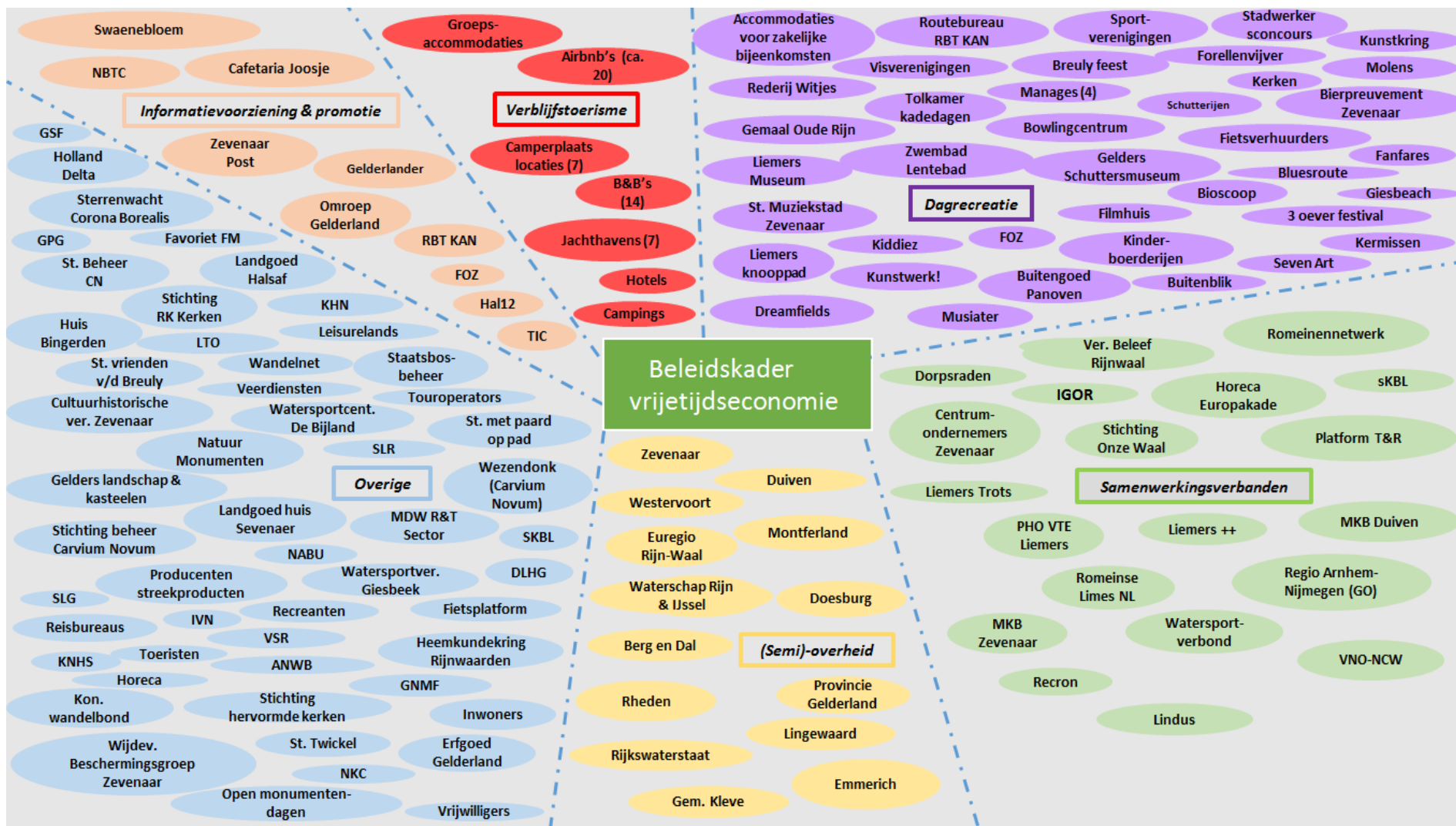
Stakeholderoverzicht

Het stakeholderoverzicht laat het diverse speelveld zien van belanghebbenden in de vrijetijdseconomie. De stakeholders zijn ingedeeld in 6 categorieën, namelijk: informatievoorziening & promotie, verblijfstoerisme, dagtoerisme, samenwerkingsverbanden, (semi)-overheid en overige. De meeste belanghebbenden zijn te vinden bij dagtoerisme en overige.

Om meer grip te krijgen op het speelveld van de belanghebbenden zijn zij ook ingedeeld naar belang en invloed. Deze matrix is niet opgenomen in deze rapportage

Figuur 13 *Overzicht stakeholders*

15 Begrippenlijst

Vrijetijdseconomie	Het geheel aan bestedingen en economische impact van toeristen, recreanten en zakelijk toerisme. In dit plan rekenen we de volgende bedrijfstakken/activiteiten tot de vrijetijdseconomie: - Dagtoerisme en leisure inclusief cultuur en ongeorganiseerde buitensport - Watersport - Verblijfsrecreatie - Zakelijk toerisme
Toeristen	Gasten van buiten de regio die naar Zevenaar of de Liemers op bezoek komen. Dagtoeristen komen voor één dag en overnachten niet, toeristen overnachten wel in een toeristische accommodatie (bijv. niet bij familie).
Recreanten	Recreanten komen uit de regio en besteden hun vrije tijd buitenhuis in Zevenaar of de Liemers. In praktijk is het onderscheid niet altijd te maken tussen toeristen en recreanten, een bewoner uit de regio kan bijvoorbeeld op een camping in de buurt overnachten. We spreken daarom vaak van de toeristisch-recreatieve sector en gebruiken de termen dagtoerisme en dagrecreatie naast elkaar.
Zakelijk toerisme	Gebruik van accommodaties en voorzieningen voor zakelijk gebruik, bijvoorbeeld conferenties, vergaderingen, buitenshuis overnachten in een accommodatie voor het werk.

16 Geraadpleegde bronnen

BolderBrands (2017). Marketing & promotie Zevenaar Centrum.

BolderBrands (2017). Het verhaal van Zevenaar.

Gemeente Duiven (2018). Ruimte en Vertrouwen: Coalitieakkoord van de gemeente Duiven voor de periode 2018-2022.

Gemeente Montferland (2017). Van speldenprik naar speerpunt!.

Gemeente Montferland (2018). Coalitieprogramma 2018 – 2022.

Gemeente Rijnwaarden (2010). Recreatie & toerisme in Rijnwaarden 2010-2020.

Gemeente Rijnwaarden (2010.). Beleidsnota horeca als nevenfunctie in het buitengebied.

Gemeente Rijnwaarden (2017). Omgevingsvisie Gelders Eiland 2030.

Gemeente Westervoort (2017). Beleidsnotitie en – regels voor kleinschalig recreatief verblijf.

Gemeente Westervoort (2018). Coalitieakkoord Westervoort 2018-2022.

Gemeente Westervoort (2018). Erfgoednota Westervoort: Ontdekken, vertellen en verbinden 2018 2022.

Gemeente Zevenaar & Algemeen Ondernemersfonds Zevenaar (2015). Centrumvisie Zevenaar 2015 | 2025.

Gemeente Zevenaar & Bureau Lubbers (2018). Opwaardering openbare ruimte Zevenaar.

Gemeente Zevenaar (2013). Structuurvisie gemeente Zevenaar: Samen kijken naar de toekomst 2012-2030.

Gemeente Zevenaar (2013). Zevenaar: de koers van recreatie en toerisme 2013 | 2018.

Gemeente Zevenaar (2014). Nota van uitgangspunten Bestemmingsplan buitengebied.

Gemeente Zevenaar (2017). Vernieuwend verder: Coalitieakkoord Zevenaar 2018-2022.

Gemeente Zevenaar (2018). Projectvoorstellen voor Beleef het in Gelderland.

Gemeente Zevenaar (2018). Vrijetijdseconomie Zevenaar, raadsinformatieavond.

Gemeente Zevenaar (2018). Welkom in Zevenaar. Geraadpleegd van: <https://www.youtube.com/watch?v=Ko0ViArz2BI>.

Goudappel Coffeng (2009). Euregionaal Koopstromenonderzoek 2009 Stadsregio Arnhem Nijmegen.

Grontmij (2013). Rijnwaarden: 't Gelders Eiland.

Hemmen van, Ferdinand Landschapshistorie (2013) Relicten van overlevingsdrang in het domein van de rivier, cultuurhistorie van de Oude Rijn tussen Spijk en Kandia onder de loep; inventarisatie en aandachtspunten voor natuur- en wateropgaven.

Haskoning (2011). Sleutel van het verleden, sleutel tot de toekomst: De roemrijke cultuurhistorie van de Rijnstrangen als drijvende kracht voor economische vernieuwing. Een evaluatie van kwaliteiten en kansen.

Kruisselbrink, Maarten (2018). Stakeholdersanalyse en economische positionering: Kort verkennend onderzoek voor de gemeente Zevenaar.

Liemers++ (2015). Gebiedsaanbod Liemers: De streek aan zet!.

Plattelandshuis Achterhoek en Liemers (2012). Verkenning vrijetijdseconomie Duiven.

Provincie Gelderland (2017.). Korte ketens in het Liemers landschap.

Raap (2018). Archeologisch onderzoek in Spijk.

Rabobank (2012). Wonen, werken en winkelen in de Liemers: Naar een sterke en toekomstbestendige woon- en werkregio.

Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem Nijmegen (2017). Minimap De Liemers.

Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem Nijmegen (2018). Trends, ontwikkelingen en kansen in het internationale, nationale en regionale toerisme.

Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem Nijmegen (2015). Er op uit in Liemers: Toeristische informatiegids de Liemers.

Research 2Evolve (2018). Zevenaar verbindt peiling 2 2018, Vrijetijdseconomie.

Rivierklimaatpark IJsselpoort (2019). RKP – Aanzet tot het VKA.

Rivierklimaatpark IJsselpoort (2019). Vier kansrijke oplossingen uiterwaarden IJssel: Naar een gezamenlijk duurzaam toekomstperspectief.

Serveon (2018). Economische visie de Liemers en bijlagen (concept)

Verslag werksessie economische visie regio De Liemers (28 juni 2018).

Witteveen+Bos (2018). Koersnotitie, contouren en dilemma's bij de keuzes voor het rivierklimaatpark IJsselpoort.

ZKA Leisure Consultants (2016). Toeristisch recreatieve monitor Arnhem Nijmegen.

Interviews

Met de volgende personen zijn diepte-interviews afgenomen

- Saskia Croes, Liemers ++
- Ferdinand van Hemmen, Landschapshistorische Producties
- Hanneline Oosting, Visit Arnhem Nijmegen

